

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
FACULTATEA DE DREPT

NULITATEA CĂSĂTORIEI
REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

Coordonator științific

Prof. univ. dr. h.c. Radu I. Motica

Student Doctorand

Ioana Nicoleta Gheberta

Timișoara

2016

CUPRINS

LISTĂ DE ABREVIERI.....	VI
INTRODUCERE.....	1
CAPITOLUL I. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND CĂSĂTORIA.....	4
1.1. Noțiunea de „căsătorie”.....	4
1.2. Caracterele juridice ale căsătoriei.....	9
1.3. Natura juridică a căsătoriei.....	12
CAPITOLUL II. CONDIȚII DE FOND LA ÎNCHEIEREA CĂSĂTORIEI.....	15
2.1. Exigențe de fond.....	16
2.1.1. <i>Consimțământul la căsătorie al viitorilor soți</i>	17
2.1.2. <i>Vârsta matrimonială</i>	22
2.2. Impedimente la căsătorie.....	35
2.2.1. <i>Bigamia</i>	35
2.2.2. <i>Rudenia</i>	41
2.2.3. <i>Tutela</i>	47
2.2.4. <i>Alienația, debilitatea mintală și lipsa vremelnică a discernământului</i>	48
2.2.5. <i>Lipsa diferenței de sex</i>	52
2.2.6. <i>Alte impedimente la căsătorie prevăzute în dreptul comparat</i>	61
CAPITOLUL III. CONDIȚIILE DE FORMĂ LA ÎNCHEIEREA CĂSĂTORIEI.....	64
3.1. Formalități premergătoare încheierii căsătoriei.....	65
3.1.1. <i>Comunicarea reciprocă de către viitorii soți a stării lor de sănătate</i>	65
3.1.2. <i>Declarația de căsătorie</i>	67
3.1.3. <i>Publicitatea declarației de căsătorie</i>	70
3.1.4. <i>Atribuțiile ofițerului de stare civilă în legătură cu declarația de căsătorie</i>	71
3.2. Formalități concomitente încheierii căsătoriei.....	75
3.2.1. <i>Solemnitatea încheierii căsătoriei</i>	75
3.2.2. <i>Publicitatea încheierii căsătoriei</i>	82
3.3. Formalități ulterioare încheierii căsătoriei.....	85

CAPITOLUL IV. CAZURILE DE NULITATE ABSOLUTĂ A

CĂSĂTORIEI.....	90
4.1. Impubertatea matrimonială.....	91
4.2. Bigamia.....	92
4.2.1. <i>Prezentare generală</i>	92
4.2.2. <i>Condițiile în care divorțul poate înlătura impedimentul bigamiei</i>	95
4.2.3. <i>Ipoteze de înlăturare a bigamiei prin încetarea primei căsătorii</i>	110
4.2.4. <i>Ipoteze de înlăturare a bigamiei prin declararea sau constatarea nulității căsătoriei anterioare</i>	113
4.2.5. <i>Sanționarea bigamiei în plan penal și civil</i>	116
4.3. Căsătoria fictivă.....	118
4.3.1. <i>Preliminarii</i>	118
4.3.2. <i>Căsătoria fictivă: abuz de drept versus fraudă la lege</i>	119
4.3.3. <i>Valențe ale lipsei intenției matrimoniale</i>	126
4.3.4. <i>Probarea fictivității</i>	139
4.4. Lipsa materială a consimțământului la căsătorie.....	143
4.5. Alienția și debilitatea mintală.....	144
4.6. Rudenia în grad prohibit la căsătorie.....	149
4.7. Nerespectarea formalităților de solemnitate și publicitate a celebrării căsătoriei.....	155
4.8. Lipsa diferenței de sex.....	159
4.8.1. <i>Diferențierea sexuală – viziunea dreptului român în contextul european</i>	159
4.8.2. <i>Transsexualismul și implicațiile sale juridice în materia căsătoriei</i>	166
4.8.2.1. <i>Transsexualismul – un fenomen complex</i>	166
4.8.2.2. <i>Transsexualismul și reflectarea sa în plan juridic</i>	168
4.8.2.3. <i>Evoluția viziunii asupra transsexualismului la nivel european</i>	173
4.8.2.4. <i>Impactul schimbării de sex asupra instituției căsătoriei</i>	178

CAPITOLUL V. REGIMUL JURIDIC AL ACȚIUNII ÎN CONSTATAREA

NULITĂȚII ABSOLUTE A CĂSĂTORIEI.....	186
5.1. Titularii acțiunii.....	187
5.2. Imprescriptibilitatea acțiunii.....	194
5.3. Acoperirea nulității absolute a căsătoriei.....	196

CAPITOLUL VI: CAZURILE DE NULITATE RELATIVĂ A	
CĂSĂTORIEI.....	200
6.1. Viciile de consimțământ.....	200
6.1.1. Eroarea.....	201
6.1.1.1. Viziunea dreptului român asupra erorii în materia căsătoriei.....	202
6.1.1.2. Eroarea asupra calităților substanțiale ale persoanei – viciu	
de consimțământ în dreptul comparat.....	203
6.1.2. Dolul.....	220
6.1.3. Violența.....	228
6.2. Existența tutelei.....	236
6.3. Lipsa discernământului.....	237
6.4. Lipsa încuviințării sau a autorizării cerute de lege.....	240
CAPITOLUL VII. REGIMUL JURIDIC AL ACȚIUNII ÎN DECLARAREA	
NULITĂȚII RELATIVE A CĂSĂTORIEI.....	243
7.1. Titularii acțiunii.....	244
7.2. Prescriptibilitatea acțiunii.....	246
7.3. Acoperirea nulității relative a căsătoriei.....	248
CAPITOLUL VIII: EFECTELE NULITĂȚII CĂSĂTORIEI.....	252
8.1. Regula desființării retroactive a căsătoriei.....	252
8.2. Opozabilitatea hotărârii judecătorești de declarare a nulității relative sau	
absolute a căsătoriei.....	253
8.3. Excepțiile de la regula desființării retroactive a căsătoriei.....	254
8.3.1. Căsătoria putativă.....	254
8.3.2. Situația copiilor din căsătoria nulă sau anulată.....	258
CONCLUZII.....	260
BIBLIOGRAFIE.....	265

Motto:

A zis Domnul Dumnezeu:

„Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el”.

(Facerea, 2, 18)

Cuvinte cheie: *căsătorie, solemnitate, nulitate, caducitate, transsexualism, fraudă la lege, abuz de drept, convingeri religioase, bigamie, divorț, calități substanțiale ale persoanei, valențe ale lipsei intenției matrimoniale.*

Data fiind importanța incontestabilă a căsătoriei la nivel individual și social, se impune ca aceasta să beneficieze de un cadru legal care să îi confere protecție și stabilitate. Instituția juridică a *nulității căsătoriei* generează un real interes și stă la baza demersului întreprins din dorința de a observa și prezenta implicațiile sale teoretice și practice, cu accent deosebit pe legislația națională, mai ales din perspectiva inovațiilor aduse în atenție de Noul Cod civil, însă am încercat să valorificăm și dispozițiile regăsite în dreptul comparat, în special cele din Codul civil belgian, congolez, elvețian, francez, german, italian, maghiar, luxemburghez, spaniol, turc ori al provinciei Québec, respectiv Codul familiei algerian, armean, cambodgian și, nu în ultimul rând, al Republicii Moldova. Nu am putut ignora jurisprudența în materia dreptului la căsătorie elaborată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și problemele abordate în doctrina și jurisprudența străine pe marginea căsătoriei și a validității sale.

Capitolul I al lucrării l-am consacrat considerațiilor generale privind căsătoria, prin reliefaarea caracterelor juridice ale mariajului și a naturii sale juridice. Nu contestăm faptul că modul de formare al mariajului ne-ar determina să îl încadrăm în sfera contractuală, însă condițiile de fond și de formă sunt reglementate cu scopul de a conferi stabilitate instituției căsătoriei, fiind indispensabile pentru ca soții să perceapă căsătoria drept o uniune serioasă și profundă.

Dacă privim mariajul din perspectiva unei convenții încheiate între două persoane, ar părea să se asemene cu un contract cu executare succesivă, obligațiile pe care le implică

fiind îndeplinite în fiecare zi¹, prezentând similitudini cu o închiriere care ar necesita reînnoirea, la intervale regulate de timp, înțelegându-se prin aceasta intervenirea tacitei recondițiuni². Într-o altă viziune, mariajul a fost catalogat drept un *contract de adeziune* care nu necesită un consimțământ detaliat, exprimat cu privire la fiecare dintre obligațiile soților³.

Așadar, am apreciat că natura hibridă a căsătoriei se impune datorită numeroaselor deosebiri reliefate în doctrina consultată între un contract și un mariaj: în cazul căsătoriei, scopul care animă soții să își exprime consimțământul este unul comun - întemeierea unei familii, spre deosebire de părțile unui contract care vizează atingerea unui obiectiv distinct; mariajul este incompatibil cu modalitățile, precum termenul, condiția ori sarcina, în schimb acestea pot afecta, în principiu, o convenție; este exclusă încetarea căsătoriei prin denunțare unilaterală de către unul dintre parteneri; regimul nulității căsătoriei prezintă particularități în raport cu cel de drept comun, acestea constituind obiectul lucrării de față; nu în ultimul rând, în materia contractelor, sancțiunea care intervine în cazul neexecutării obligațiilor de către una dintre părți este rezoluțiunea sau, după caz, rezilierea convenției, în vreme ce mariajul poate fi desfăcut numai prin divorț.

Este exclusă lăsarea instituției căsătoriei la discreția capriciilor individuale, așadar apare firească supunerea sa controlului din partea statului care i-a impus un model social prin reglementarea condițiilor de valabilitate, aspecte pe care am dorit să le dezvoltăm în următoarele *două capitole* ale tezei.

În ceea ce privește condiția privind *vârsta matrimonială*, ne-a atras atenția faptul că spre deosebire de legislația română, dreptul marocan al familiei nu impune o vârstă minimă începând cu care judecătorul poate autoriza încheierea unui mariaj. Consecințele vidului legislativ sunt cu atât mai pregnante cu cât acest fenomen ia o amploare considerabilă în această țară, fiind vorba despre o practică tradițională și cutumiară aflată în legătură cu cultura unei anumite părți a populației; în multe regiuni este percepută drept o cale de salvare pentru tinerele fete a căror șanse la educație, școlarizare ori de angajare sunt extrem de reduse. Pe de o parte s-a susținut instituirea vârstei minime de 16 ani în cadrul excepției de la

¹ X. Labbé, *Le droit commun du couple*, 2e édition, Editura Presses Universitaires du Septentrion, Villeneuve d'Ascq, 2012, p. 117.

² Fr. Terré, *Contractualiser le droit du couple*, în Petites affiches n° 254/20.12.2007, www.lextenso.fr (accesat în 23.02.2016).

³ J. Hauser, notă la Trib. Paris, decizia din 07.05.1996 în RTDciv. nr. 3/1996, p. 584.

regula majoratului, pe de altă parte, pornind de la premisa că pubertatea fizică ar putea fi atinsă începând cu vârsta de 11 ani, a fost propusă luarea în considerare a acestui prag. Nu în ultimul rând, varianta excluderii posibilității minorilor de a se căsători a fost respinsă cu vehemență, având în vedere influența exercitată de dreptul musulman cu privire la această problemă și care distinge între încheierea căsătoriei și consumarea ei, aceasta fiind posibilă numai după momentul în care minorul atinge vârsta pubertății.

Totodată, cutuma de a căsători tinerele fete care nu au ajuns la pubertate ce se înscrie în tradiția religioasă hindu este respectată și în prezent. Începând cu vârsta de zece ani o fată este numită *kanya*, care semnifică „virgină”, iar a-și oferi fata în căsătorie este cel mai mare dar pe care un bărbat îl poate face, aceasta conferindu-i cel mai mare merit religios.

În raport cu cerința *diferențierii sexuale*, majoritatea societății românești apreciază, în prezent, că mariajul încheiat între persoane de sex diferit este în acord cu tradițiile, religia și mentalitățile poporului nostru, iar în ciuda legiferării acestor forme de uniune conjugală de către alte state considerăm că România nu le va reglementa în viitorul apropiat.

Totuși, se ridică anumite semne de întrebare în ceea ce privește posibilitatea menținerii unui echilibru între prezervarea stabilității instituției căsătoriei în dreptul român și respectarea normelor europene privind dreptul fundamental la viață privată și de familie de care beneficiază inclusiv cuplurile homosexuale, dată fiind recenta condamnare a Italiei pe motiv că nu oferă un cadru juridic prin care uniunea acestora să fie recunoscută⁴.

În ultima subsecțiune a capitolului privind condițiile de fond la încheierea căsătoriei am evidențiat alte impedimente prevăzute în dreptul comparat. Exemplificativ, amintim dispozițiile art. 47 pct. 3 C.civ. spaniol, conform cărora nu se pot căsători persoanele condamnate ca autori sau complici la uciderea soțului uneia dintre persoanele care doresc să se căsătorească, însă cu titlu de excepție Ministerul Justiției poate înlătura acest impediment la cererea uneia dintre părți [art. 48 alin. (1)]. Același impediment este vizat și de prevederile art. 88 alin. (1) C.civ. italian, iar în măsura în care persoana a fost trimisă în judecată sau s-a dispus arestarea sa preventivă, alin. (2) al aceluiași articol prevede că celebrarea căsătoriei se suspendă până în momentul pronunțării hotărârii, ceremonia putând avea loc în cazul achitării inculpatului.

⁴ CEDO, cauza *Olari și alții c. Italiei*, hotărârea din 21.07.2015, în Recueil Dalloz n° 29/06.08.2015, S. *Actualités*, p. 1646.

Există legislații care mențin în continuare condiția predării efective a *dotei*: de exemplu, art. 24 C.fam. algerian, respectiv art. 361 alin. (2) C.civ. congolez; alin. (3) din cel din urmă act normativ prevede că în pofida oricărei cutume contrare, dota poate fi simbolică. În dreptul musulman, orice mariaj implică acordarea dotei care trebuie să îndeplinească o serie de condiții: în primul rând, cuantumul trebuie să fie determinat, în prezent nemaifiind impusă respectarea unui minimum; în al doilea rând, se impune ca dota să fie serioasă, iar nu derizorie ori fictivă, fiind considerată nulă o căsătorie dacă a existat o compensație între dote (numită *shighâr*), neexistând o plată efectivă.

În anumite legislații impedimentul ce rezultă din *relația de rudenie* nu este raportat numai la rudenția de sânge ori adoptivă, ci se cere respectarea interdicției rezultând din rudenția „de lapte”. În acest sens, art. 28 C. fam. algerian prevede că cel alăptat, cu excluderea surorilor sau a fraților săi, este considerat afiliat față de acea femeie, soțul său și frate cu copiii acestora, iar interdicția se aplică inclusiv descendenților săi.

Deși componenta religioasă a căsătoriei nu mai este atât de pregnantă, pot fi identificate culturi care pun accent și în prezent pe respectarea anumitor dogme. De exemplu, religia mozaică exclude, în principiu, posibilitatea încheierii unui mariaj exogamic, în Israel putând fi încheiată o căsătorie între un evreu și o persoană ce împărtășește o altă credință numai în cazul în care autoritatea rabinică o autorizează. Impedimentul religios este menținut și de Codul marocan al familiei, art. 39 pct. 4 prevăzând că o femeie musulmană nu se poate căsători cu o persoană care nu este musulmană, iar un bărbat musulman nu se poate căsători cu o femeie de o altă religie, cu excepția femeilor aparținând poporului evreu. Se poate observa discriminarea existentă între sexe și neconcordanța prevederii în raport cu legislația privind protecția drepturilor omului. Discriminarea amintită se regăsește și în dreptul egiptean; în conformitate cu dispozițiile art. 31-32 și 120 din Codul Qadri⁵, un bărbat musulman poate să se căsătorească cu orice femeie, indiferent de religia acesteia, cu condiția ca aceasta să nu fie nici politeistă, nici membră a unei comunități nerecunoscute, însă femeia musulmană nu se poate căsători decât cu un bărbat musulman. Un nemusulman care dorește să se căsătorească cu o femeie musulmană trebuie să se convertească la islam (art. 122).

⁵ Este vorba despre Codul privind statutul persoanelor și al succesiunilor în conformitate cu ritul hanafit, un cod de drept privat elaborat în anul 1875 de către veteranul ministru al justiției Qadri Pacha, la care tribunalele egiptene, precum și instanțele din alte țări arabe, precum Iordania, Siria și Liban fac, în general, referire.

Condițiile de formă pe care legea le impune cu privire la căsătorie au drept scop, alături de cerințele de fond, să asigure încheierea unei căsătorii, bază temeinică a unei familii trainice. Ele prezintă interes din punct de vedere al soților deoarece încheierea căsătoriei reprezintă un moment deosebit de important în viața lor, iar pe de altă parte se asigură garantarea recunoașterii publice a căsătoriei și întocmirea înscrisului doveditor al acesteia.

Analizând dispozițiile art. 278-289 NCC se poate observa că trebuie să fie îndeplinite trei categorii de formalități: formalități premergătoare încheierii căsătoriei, formalități concomitente și, nu în ultimul rând, formalități ulterioare încheierii căsătoriei. În categoria *actelor preparatorii* se includ: comunicarea reciprocă a stării de sănătate (art. 278 NCC), depunerea declarației de căsătorie (art. 280-281 NCC), publicitatea declarației de căsătorie (art. 283-284 NCC) și verificările pe care ofițerul de stare civilă este ținut să le efectueze cu privire la condițiile de valabilitate a căsătoriei proiectate.

Analizând comparativ dispozițiile Noului Cod civil și ale fostului Cod al familiei, se poate observa că, spre deosebire de vechea reglementare care sancționa cu nulitatea absolută căsătoria încheiată cu neobservarea cerințelor privitoare la publicarea declarației de căsătorie (art. 19 coroborat cu art. 13¹ C.fam.), nerespectarea cerinței publicității declarației de căsătorie nu se răsfrânge asupra valabilității căsătoriei, în cazurile de nulitate absolută a căsătoriei enunțate de art. 293 NCC (corespondentul fostului art. 19 C.fam.), neregăsindu-se vreo trimitere la art. 283 NCC.

Condițiile de formă impuse pentru momentul încheierii căsătoriei sunt menite să garanteze existența consimțământului, dat în mod liber și personal, de către fiecare dintre viitorii soți în fața ofițerului de stare civilă, asigurându-se, totodată, prin intermediul lor, solemnitatea și publicitatea actului de căsătorie. Deși legiuitorul român a ales să excludă posibilitatea încheierii mariajului printr-un reprezentant, în dreptul musulman se prevede obligativitatea exprimării consimțământului prin mandatar în cazul femeii malekite. Totodată, Codul familiei marocan reglementează în detaliu cerințele care trebuie respectate pentru ca mariajul să poată fi încheiat prin reprezentare, aspecte prezentate pe larg în cuprinsul lucrării.

Asemănător reglementării autohtone, prezența a doi martori este impusă și de prevederile art. 365 C.civ. Québec, art. 9 bis C.fam. algerian, art. 141 C.civ. turc, secțiunea 4:8 alin. (1) C.civ. maghiar, art. 57 alin. (1) C.civ. spaniol, art. 14 C. fam marocan, cu mențiunea că acesta din urmă impune ca martorii să fie musulmani. În schimb, art. 1312 teza

a II-a C.civ. german oferă și posibilitatea de a fi prezent un singur martor. Cu privire la ziua aleasă pentru ceremonie, menționăm faptul că în art. 33 alin. (1) Marriage Act (Noua Zeelandă) se prevede că celebrarea căsătoriei nu poate avea loc într-o zi de duminică, în Vinerea Mare, în ziua corpului de armată australiano-neozeelandez (*Anzac Day*) sau în data de 25 decembrie.

În ciuda tuturor măsurilor preventive luate de legiuitor și a dreptului ofițerului de stare civilă de a refuza celebrarea căsătoriei, când una sau mai multe dintre condiții nu sunt îndeplinite, se pot ivi situații în care căsătoria să fie nulă sau anulabilă.

Potrivit enumerării cuprinse în art. 293 alin. (1) NCC, constituie cauze de nulitate absolută a căsătoriei: neobservarea cerințelor de valabilitate privitoare la existența consimțământului la căsătorie și la diferența de sex, precum și nesocotirea impedimentului bigamiei, a rudeniei în grad prohibit la căsătorie, a stării de alienație și debilitate mintală, nerespectarea formalităților de solemnitate și publicitate a încheierii căsătoriei, la care se adaugă impubertatea legală (art. 294 NCC) și fictivitatea căsătoriei (art. 295 NCC).

În cadrul *capitolului al IV-lea* ne-am propus tratarea *cauzelor de nulitate absolută a căsătoriei*, în mod distinct, pornind de la particularitățile pe care fiecare dintre acestea le prezintă, urmând a puncta elementele lor comune, din perspectiva regimului acțiunii în nulitate absolută a căsătoriei, în capitolul subsecvent.

În secțiunea consacrată *bigamiei* ne-am concentrat atenția asupra acestui impediment absolut, dirimant și peremptoriu în materia căsătoriei. Am punctat condițiile în care desfacerea căsătoriei anterioare poate conduce la înlăturarea condiției negative analizate, respectiv în ce ipoteze se poate angaja răspunderea unei persoane din perspectivă penală și civilă în cazul încheierii unui mariaj ulterior declarării judecătorești a morții fostului soț; nu în ultimul rând, am realizat o succintă prezentare a regimului său sancționator, făcând apel la cele semnalate în doctrina și jurisprudența română și străină, cu precădere cea franceză.

În continuare, ne-am propus sondarea *căsătoriei fictive* pentru a descoperi substratul aflat la baza încheierii unui astfel de mariaj: *abuzul de drept* sau *fraudarea legii*, pornind de la abordarea acestora în dreptul comparat. *Teoria abuzului de drept* constituie o creație a doctrinei franceze, inspirată de practica judiciară. Dincolo de negativismul cu care a fost primită de către literatura de specialitate, s-a făcut apel, pe cale pretoriană, la această teorie pentru a justifica angajarea răspunderii unei persoane în cazul producerii unui

prejudiciu în ipoteza revocării intempestive a unei oferte sau a denunțării unilaterale a unui contract, fără a avea un motiv justificat și cu încălcarea principiului *bunei-credințe*.

Principiul interdicției abuzului de drept este consfințit și prin prevederile art. 2 alin. (2) C.civ. elvețian, iar art. 97a, având ca denumire marginală „Abuzul în legătură cu legislația privind străinii” reprezintă o concretizare a acestuia în materia căsătoriei. În baza acestuia, ofițerul de stare civilă poate refuza încheierea unui mariaj dacă sunt îndeplinite, cumulativ, două condiții: viitorii soți nu urmăresc întemeierea unei comunități conjugale, iar intenția lor este de a eluda dispozițiile privind admiterea și șederea străinilor. Pentru a-și forma convingerea în legătură cu scopul urmărit, ofițerul de stare civilă ascultă părțile și poate solicita informații în legătură cu acestea de la autorități sau de la terțe persoane. În conformitate cu art. 98 alin. (4) C.civ. elvețian, persoanele care nu sunt cetățeni ai Elveției și doresc să se căsătorească cu un cetățean al acestui stat trebuie să dovedească, în prealabil, pe parcursul îndeplinirii formalităților premergătoare, legalitatea șederii lor. Textul nu oferă nicio marjă de manevră ofițerului de stare civilă căruia i s-a solicitat încheierea unei căsătorii a unui cetățean elvețian cu un străin, dacă cel din urmă nu face dovada existenței unui titlu de ședere valabil.

Tribunalul federal a arătat, în numeroase situații, că dispozițiile menționate nu aduc atingere esenței dreptului la căsătorie, ci vizează evitarea unui exercițiu abuziv al acestuia, dreptul fundamental la căsătorie nefiind unul absolut, ci poate face obiectul unor restricții justificate de un interes public, cu respectarea *principiului proporționalității*; aceste aspecte le-am dezvoltat pornind de la jurisprudența consultată.

Fără a pune la îndoială justetea și temeinicia soluțiilor din dreptul francez și elvețian, considerăm că încadrarea acestei situații în categoria *fraudei la lege* de către doctrina elaborată anterior Noului cod civil român poate fi susținută în dreptul nostru și în prezent. Admitem că distincția în raport cu instituția abuzului de drept nu este facil de realizat, având în vedere că cele două concepte prezintă caracteristici asemănătoare și sunt susceptibile de a fi invocate pentru aceleași motive și în aceleași circumstanțe. În majoritatea cazurilor de fraudă la lege, manopera frauduloasă constă în crearea condițiilor de aplicare a anumitor dispoziții legale.

Cazuistica analizată a relevat faptul că fictivitatea mariajului este cel mai adesea constatată în situația căsătoriilor încheiate între resortisanții unui stat și cetățeni străini, iar avantajele preponderent urmărite de cetățeanul străin sunt *accesul* pe teritoriul altui stat,

obținerea unei *vize*, *titlul de sejur* sau *obținerea cetățeniei* statului respectiv, însă prin acestea are loc o deturnare a instituției căsătoriei de la scopul său, mai ales în cazul în care mariajul este încheiat în fața autorităților străine. De asemenea, în practica judiciară franceză s-a ajuns la constatarea nulității absolute a căsătoriei pe motiv de fictivitate întrucât s-a stabilit că *scopul* care a animat diverse persoane să consimtă la încheierea unei căsătorii a fost *de natură pur succesorală* ori obținerea unui *avantaj de ordin fiscal*. Deși *asistența soților în caz de boală* reprezintă una dintre valorile matrimoniale, figurând printre drepturile și obligațiile soților, în jurisprudența țării Hexagonului s-a constatat nulitatea absolută a unei căsătorii deoarece s-a stabilit că acesta a fost scopul exclusiv al mariajului.

Fictivitatea căsătoriei poate fi dovedită cu orice mijloc de probă, fiind o stare de fapt; însă în doctrină s-a arătat că, în ciuda posibilităților largi în materie de probațiune și a faptului că poate fi demonstrată de orice persoană interesată, în majoritatea situațiilor invocarea fictivității rămâne numai la îndemâna soților, ei putând urmări astfel eludarea dispozițiilor legale privitoare la căsătorie, deoarece, practic, trebuie dovedită înțelegerea frauduloasă prealabilă încheierii căsătoriei; de regulă, aceasta este verbală, ceea ce atrage dificultatea probei, cu atât mai mult cu cât cerințele de solemnitate și publicitate au fost respectate.

În următoarele secțiuni ale capitolului am dezvoltat problematica *lipsei materiale a consimțământului la căsătorie, a alienației și debilității mintale, precum și a nerespectării formalităților de solemnitate și publicitate a celebrării căsătoriei*. De asemenea, am alocat un spațiu mai larg *rudeniei în grad prohibit la căsătorie*; scopul interzicerii incestului, alături de bigamie traduc daturi antropologice de bază, atingând dimensiunea simbolică a căsătoriei ca act fondator al familiei, fiind de ordine publică.

Pot fi identificate mai multe rațiuni care stau la baza reglementării impedimentului amintit. În primul rând, s-a urmărit prevenirea deficiențelor genetice generate de consangvinitate, însă această explicație se dovedește insuficientă pentru a justifica toate interdicțiile. Pe de o parte, încheierea căsătoriei este uneori permisă între persoane între care există legături de sânge; este cazul verilor, inclusiv primari; pe de altă parte, există impedimente care opresc căsătoria între indivizi care nu sunt rude de sânge. Astfel, este interzisă căsătoria între ascendenți și descendenții adoptați sau, în viziunea legiuitorului francez, între rudele prin alianță în linie directă. S-a susținut că prin instituirea acestei interdicții s-a dorit apărarea instituției fondatoare a familiei, în condițiile în care mariajul

care a generat legătura a fost desfăcut prin divorț. Cu privire la acest aspect, o hotărâre puternic contestată, dată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în 13 septembrie 2005, în cauza *B.L. c. Marii Britanii* a relansat dezbateră în legătură cu acest subiect în spațiul juridic francez. În speța amintită, Curtea de la Strasbourg a condamnat statul britanic pentru violarea art. 12 din Convenție întrucât legislația internă interzicea încheierea unei căsătorii între persoanele devenite rude prin alianță în linie directă, în caz de desfacere a mariajului creator al relației de rudenie.

În secțiunea a opta a capitolului privind cazurile de nulitate absolută a căsătoriei am încercat să surprindem viziunea actuală a dreptului român asupra diferențierii sexuale ca cerință impusă la încheierea unui mariaj și raportarea lui la contextul european.

În țara noastră căsătoria tradițională încheiată între un bărbat și o femeie este unica formă de uniune recunoscută de lege. Spre deosebire de vechiul Cod al familiei care se mulțumea să sugereze diferența de sex dintre viitorii soți drept condiție de fond la căsătorie, Noul Cod civil o prevede expres în cuprinsul art. 277 alin. (1). Căsătoria încheiată cu nesocotirea acestei cerințe este sancționată cu nulitatea absolută [art. 293 alin. (1) coroborat cu art. 271 NCC]; așadar, în România *nu* se pot încheia căsătorii între persoane de același sex.

În ceea ce privește consacrarea libertății sexuale, debutul anilor '80 constituie o perioadă decisivă. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat, cu ocazia soluționării cauzei *Dudgeon*, că marja de apreciere a unui stat nu are o amploare identică pentru fiecare dintre scopurile care îl autorizează să aducă limitări unui drept, iar întinderea acestei marje depinde nu numai de scopul restricției, dar și de natura activităților aflate în joc. Or în cauza amintită se pune în discuție unul dintre aspectele cele mai intime ale vieții private, impunându-se să existe motive cu adevărat grave pentru a fi legitime, în sensul paragrafului 2 al art. 8 din Convenție care face referire la ingerințele puterilor publice.

Principiul autonomiei personale, al *neutralității juridice* vizavi de alegerile sexuale ale individului, precum și *principiul nediscriminării* au condus la protejarea relației homosexuale. Tot mai multe țări par să își manifeste disponibilitatea de a renunța la această condiție de fond în materia căsătoriei, în ciuda faptului că persoanele care își doreau oficializarea relației puteau apela la alte instituții create; cu titlu exemplificativ, amintim cazul Franței care, în ciuda faptului că a oferit persoanelor de același sex posibilitatea de a încheia diverse pacte civile de solidaritate, a reglementat instituția căsătoriei pentru această

categorie de persoane prin Legea nr. 404 din 17 mai 2013. Adoptarea actului normativ a suscitată o serie de dezbateri și s-a pus în discuție în ce măsură ofițerii de stare civilă, chemați să aplice noua lege, ar putea invoca o atingere adusă libertății lor de conștiință pentru a refuza celebrarea unei astfel de căsătorii. Răspunsul Consiliului constituțional francez prin decizia n° 2013-353 QPC a fost tranșant, arătând că legiuitorul nu a încălcat această libertate prin faptul că nu a permis ofițerilor de stare civilă să se prevaleze de dezacordul lor cu privire la dispozițiile legii din 17 mai 2013 pentru a se sustrage îndeplinirii atribuțiilor care le sunt conferite de lege pentru celebrarea unei căsătorii, ofițerii de stare civilă fiind chemați să aplice legea, iar nu opiniile personale.

Nu am putut face abstracție de fenomenul complex denumit *transsexualism*, acea tulburare de identitate în care o persoană are dorința sau sentimentul de a aparține sexului opus. Revendicarea unui nou statut civil este presantă pentru un transsexual care dorește recunoașterea de către ceilalți a ceea ce el consideră a fi veritabila sa identitate. Modificarea unui element considerat, în mod tradițional, imuabil nu poate rămâne fără repercursiuni. Aceasta oferă juriștilor ocazia de a căuta răspunsuri la întrebări fundamentale legate de identitatea unei persoane, de locul pe care îl ocupă voința în cadrul dreptului persoanelor și asupra forței acordate *principiului* tradițional *al indisponibilității stării civile* a unui individ.

Stresul datorat discordanței existente între poziția pe care un transsexual și-o asumă, post-operator, în societate și statutul impus de legea care refuză să ia act de schimbarea intervenită, nu mai poate fi calificat, în opinia Curții Europene a Drepturilor Omului, drept un inconvenient minor, rezultat dintr-o simplă formalitate, ci expune persoana în cauză unor sentimente de vulnerabilitate, umilință și anxietate. Am expus în amănunt *evoluția viziunii asupra transsexualismului la nivel european*, precum și *reflectarea sa în plan juridic*; nu în ultimul rând, ne-a preocupat *impactul schimbării de sex asupra instituției căsătoriei*.

Un aspect important care antrenează consecințe juridice diferite în materia căsătoriei îl reprezintă *momentul* la care o persoană recurge la schimbarea de sex. Astfel, nu se poate pune în discuție nevalabilitatea căsătoriei încheiate de către persoana al cărei sex a fost schimbat, atâta timp cât respectiva căsătorie s-a încheiat ulterior modificării mențiunii privitoare la sex în cuprinsul certificatului de naștere, cu condiția diferențierii sexuale dintre viitorii soți, astfel cum rezultă din certificatele actualizate și respectându-se cerința comunicării de către transsexual a situației sale viitorului soț. În doctrina franceză se

subliniază faptul că, în lipsa informării căsătoria este susceptibilă de anulare pe motiv de eroare asupra persoanei sau asupra calităților sale esențiale.

Se pot ivi probleme în situația în care o persoană, cetățean al unui stat care nu recunoaște schimbarea de sex, alege să se căsătorească cu un resortisant al altei țări care admite acest lucru și în care are stabilită reședința. În practica administrativă spaniolă s-a relevat faptul că nu există niciun impediment, aspect detaliat în cuprinsul lucrării.

În cazul în care transsexualul obține schimbarea stării sale civile ulterior încheierii căsătoriei, se ridică problema efectelor pe care le antrenează. Dacă ne raportăm la noul sex al persoanei, constatăm că mariajul s-a transformat într-unul încheiat între persoane de același sex. Este lesne de înțeles că nu se poate pune problema nulității absolute a căsătoriei întrucât îndeplinirea condițiilor pentru încheierea sa valabilă este verificată la momentul celebrării ei, or la acea dată soții erau de sex diferit. Rămâne doar soluția divorțului prin consimțământ mutual sau din cauza alterării definitive a vieții conjugale.

În ceea ce privește fundamentarea cererii de divorț pe culpa soțului care a recurs la schimbarea de sex, instanțele franceze au pronunțat divorțul din culpa exclusivă a soțului care a recurs la o intervenție de conversie a sexului întrucât acestuia îi este imputabilă neluarea în considerare a implicațiilor conjugale generate de noul statut al acestei persoane, având în vedere îndepărtarea sa voluntară de soțul său pe parcursul mai multor ani în vederea administrării tratamentului medical. Atâta timp cât transsexualismul a fost tratat ca un sindrom, soluția a generat critici din partea doctrinei, însă în prezent, dat fiind faptul că nu mai este perceput ca o boală mintală, se opinează că îi poate fi imputată o culpă soțului care recurge la schimbarea de sex în timpul căsătoriei. De asemenea, nu este exclusă invocarea de către soțul transsexualului a altui motiv de divorț, în măsura în care a existat o separare în fapt care a durat cel puțin doi ani.

Recent, Curtea de la Strasbourg în cauza *H. c. Finlandei* (hotărârea din 13.11.2012) a stabilit că legislația finlandeză care impune transformarea căsătoriei în parteneriat civil anterior schimbării sexului unuia dintre soții dintr-o căsătorie încheiată între un bărbat și o femeie, pentru a obține recunoașterea juridică a transformării întreprinse este compatibilă cu textul Convenției.

O mențiune se impune pentru cazul în care soții nu doresc să divorțeze; indirect, am asista la o căsătorie între persoane de același sex, ceea ce în contextul legislativ actual, nu este permis. Doctrina a avansat, pentru această ipoteză, o a treia cauză de disoluție a

căsătoriei: *caducitatea*, care trebuie percepută nu ca o sancțiune, ci ca o soluție adecvată, decurgând de plin drept din caracterul constitutiv, iar nu declarativ al hotărârii de schimbării de sex.

Rămâne de analizat în ce măsură se impune ca unul dintre soți să introducă o acțiune în justiție pentru a se constata aceasta sau caducitatea este de ordine publică ori dacă poate fi pronunțată din oficiu. Atâta timp cât niciunul dintre soți nu pune în discuție situația lor maritală, ei vor fi considerați în continuare căsătoriți.

În al cincilea capitol al tezei am dezbătut *regimul juridic al acțiunii în constatarea nulității absolute a căsătoriei*, punctând *titularii acțiunii, caracterul imprescriptibil al acțiunii*, precum și ipotezele de *acoperire a nulității*. Având în vedere formularea art. 296 NCC, rezultă că acțiunea în declararea nulității absolute a unei căsătorii se află la îndemâna soților, a oricărei persoane care poate justifica un interes, precum și a procurorului, putând fi invocată orice cauză prevăzută de art. 293-295 NCC. Totodată, din art. 1247 alin. (3) NCC se deduce obligația instanței de a invoca din oficiu nulitatea absolută.

Din punct de vedere al persoanelor îndreptățite să introducă acțiunea, spre deosebire de cererea de divorț care poate fi formulată strict de către soți, desființarea căsătoriei poate fi solicitată de un cerc mult mai larg de persoane, în funcție de tipul de nulitate invocat, relativă sau absolută. Însă afirmația nu se traduce în faptul că acțiunea s-ar afla la îndemâna oricărei persoane deoarece atâta timp cât aceasta nu poate justifica un *interes*, care să îndeplinească condițiile de a fi *legitim, născut și actual, personal și determinat*, nu i se poate aduce atingere valabilității unei căsătorii.

Având în vedere dispozițiile art. 294 alin. (2) NCC, nerespectarea condiției referitoare la *vârsta matrimonială* se poate acoperi dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, ambii soți au împlinit vârsta de 18 ani. Același text mai conține alte două ipoteze de acoperire a nulității: dacă soția a născut sau a rămas însărcinată, justificate de dorința legiuitorului de menținere a familiei, mai ales în interesul minorului. Căsătoria se menține chiar dacă copilul s-a născut mort sau femeia a întrerupt cursul sarcinii pentru că s-a dovedit că, în pofida vârstei impubere, soții pot avea relații conjugale normale.

În ciuda caracterului absolut al nulității, art. 295 alin. (2) NCC prevede trei modalități de acoperire a *fictivității*, în măsura în care operează înainte de rămânerea definitivă a hotărârii instanței. Astfel, sancțiunea nulității va fi înlăturată dacă au trecut doi ani de la încheierea căsătoriei ori dacă a intervenit conviețuirea soților; nu s-a prevăzut o

durată minimă, dar se consideră că trebuie să se fi creat o situație de fapt caracterizată prin stabilitate și continuitate din care să reiasă că nu mai poate fi susținut scopul străin avut în vedere inițial, ci se dorește întemeierea unei familii. Pe de altă parte, dacă se demonstrează existența dorinței soțului de a locui alături de soția sa și de a avea relații cu aceasta, astfel încât nu se poate dovedi lipsa intenției matrimoniale, orice demers al celuilalt soț de constatare a nulității absolute a căsătoriei pe motiv de fictivitate este sortit eșecului. La aceasta se adaugă ipoteza în care soția a născut sau a rămas însărcinată ori au trecut doi ani de la încheierea căsătoriei.

Noul Cod civil reglementează atent *cauzele de anulare a unui mariaj*: lipsa încuviințărilor cerute de lege pentru căsătoria unui minor (art. 297 NCC), vicierea consimțământului prin eroare, dol sau violență (art. 298 NCC); lipsa vremelnică a discernământului (art. 299 NCC), precum și căsătoria încheiată de tutore cu persoana minoră aflată sub tutela sa.

Căsătoria este, prin excelență, încheiată *intuitu personae*, apărând firească anularea sa numai în anumite ipoteze atent reglementate. Majoritatea legislațiilor promovează un regim derogatoriu de la regulile de drept comun cu privire la eroarea-viciu de consimțământ în materia căsătoriei. În cadrul subsecțiunilor aferente ne-am propus expunerea *viziunii dreptului român asupra erorii în materia căsătoriei*, precum și a *erorii asupra calităților substanțiale ale persoanei – viciu de consimțământ în dreptul comparat*.

Doctrina franceză sugerează instanțelor sesizate cu o acțiune în nulitate să aprecieze eventuala repercusiune a descoperirii erorii asupra vieții de cuplu și să pronunțe nulitatea numai dacă viața în comun a soților a devenit insuportabilă, în analiza caracterului determinant al erorii asupra calității esențiale fiind necesar să se țină cont, în momentul aprecierii, de scopul căsătoriei: clădirea unei vieți în comun care implică respectarea obligațiilor de fidelitate și ajutor reciproc.

În schimb, în cazul altor legislații regăsim mențiuni exprese referitoare la acest ultim aspect menționat; exemplificativ, evocăm art. 73 pct. 4 teza a II-a C.civ. spaniol în care se arată că mariajul nu este valabil dacă eroarea a căzut asupra unor calități personale care, ca rezultat al importanței lor, au fost decisive în exprimarea consimțământului; legiuitorul turc a prevăzut în art. 149 pct. 2 C.civ. că nulitatea căsătoriei poate fi solicitată de unul dintre soți dacă a încheiat căsătoria sub imperiul unei erori asupra unor calități atât de esențiale ale soțului încât lipsa lor face viața în comun insuportabilă; art. 122 alin. (3) C.civ. italian

prevede limitativ cazurile în care se poate invoca eroarea asupra calităților substanțiale ale celuilalt soț, dintre care amintim: existența unei boli fizice ori psihice, a unei anomalii sau deviații sexuale care să împiedice desfășurarea vieții conjugale, existența unei hotărâri de condamnare la pedeapsa închisorii de cel puțin 5 ani, pentru o infracțiune comisă cu intenție premeditată, cu excepția cazului în care reabilitarea a intervenit înainte de încheierea căsătoriei (acțiunea în anulare nu poate fi introdusă înainte ca hotărârea să rămână definitivă), faptul că celălalt soț a fost condamnat la pedeapsa închisorii de cel puțin 2 ani pentru comiterea unor infracțiuni în legătură cu prostituția (în ultimele două cazuri, acțiunea în anulare nefiind admisibilă înainte ca hotărârea penală să rămână definitivă), respectiv sarcina cauzată de o altă persoană decât soțul căzut în eroare, dacă sarcina a fost dusă la termen.

Acest concept al „erorii asupra calităților substanțiale ale unei persoane” generează, aparent, anumite similitudini între acest viciu de consimțământ și *motivele de divorț*, însă confuzia trebuie evitată, aspect reliefat prin jurisprudența franceză analizată. Totodată, trebuie stabilită o demarcație netă între *fictivitatea unei căsătorii* și aneantizarea ei pe motiv de eroare ce cade asupra calităților substanțiale ale unuia dintre soți, deosebiri pe care am încercat să le reliefăm pornind de la practica judiciară străină consultată. Considerăm că spețele expuse ar putea fi discutate în dreptul român din perspectiva *dolului* ca viciu de consimțământ, motiv pentru care le-am prezentat în detaliu.

Deși formularea aleasă diferă de la un stat la altul, se poate observa preocuparea legiuitorilor în conturarea cât mai exactă a conținutului *violentei* ca viciu de consimțământ în materia căsătoriei; astfel, art. 2 C.fam. din Cambodgia prevede că o căsătorie încheiată cu forța este interzisă, iar unul dintre viitorii soți nu îl poate forța pe celălalt să consimtă la căsătorie împotriva voinței sale (art. 4 teza a II-a), în vreme ce alte legislații fac referire la încălcarea libertății de voință a unuia dintre soți (de exemplu, art. 105 pct. 5 C.civ. elvețian).

Aparent, căsătoriile fictive și cele forțate prezintă anumite similitudini, însă nu trebuie pus semnul egalității între aceste două categorii; adeseori, mariajele fictive interesează controlul imigrației și dreptul străinilor de a se afla pe un anumit teritoriu, în schimb, căsătoriile forțate se înscriu într-o altă sferă: aceea a drepturilor omului și ale copilului, a protecției persoanei care se găsește constrânsă să consimtă la o căsătorie pe care nu a dorit să o încheie. Departate de a constitui un eveniment izolat, căsătoria forțată apare ca urmare a unor acte de constrângere morală și fizică, conducând la exercitarea limitată a

libertății de a consimți la căsătorie și la realizarea unei uniuni în care se găsesc în conflict interesele familiale și dorințele individuale.

În vechea reglementare, art. 8 C.fam. interzicea căsătoria între tutore și persoana minoră ce se află sub *tutela* sa, fără a prevedea o sancțiune pentru încălcarea acestei norme. Acest hiatus legislativ a fost acoperit prin Noul Cod civil care arată la art. 300 că o astfel de căsătorie este anulabilă.

Conform art. 299 NCC, căsătoria încheiată de *persoana lipsită vremelnic de discernământ* este lovită de nulitate relativă. Practic, noua reglementare preia soluțiile jurisprudențiale pronunțate sub imperiul Codului familiei. Jurisprudențial s-a învederat că persoana lipsită vremelnic de facultățile mintale este oprită de la încheierea unui mariaj exclusiv pentru perioada în care nu are discernământul faptelor sale întrucât în perioadele de remisiune funcționează prezumția relativă că acționează cu discernământ; starea de boală trebuie, însă, comunicată viitorului soț care are libertatea de a alege dacă își exprimă sau nu consimțământul la încheierea căsătoriei.

În ultima secțiune a capitolului al VI-lea ne-am referit la consecințele antrenate de *lipsa încuviințării sau a autorizării cerute de lege* pentru încheierea în mod valabil a unui mariaj, făcând trimitere și la situația existentă în dreptul marocan actual.

Scopul nulității relative constă în sancționarea nerespectării unei norme care protejează un interes particular. În continuare am prezentat elementele derogatorii de la regimul de drept comun al nulității relative în cazul unui mariaj încheiat cu nerespectarea dispozițiilor legale, axându-ne pe cele trei aspecte principale: *titularul acțiunii, prescriptibilitatea acesteia și ipotezele de acoperire*.

Din modul în care este redactat art. 302 NCC: „Dreptul la acțiunea în anulare nu se transmite moștenitorilor. Cu toate acestea, dacă acțiunea a fost pornită de către unul dintre soți, ea poate fi continuată de către oricare dintre moștenitorii săi.” se deduce *caracterul personal* al dreptului de a cere anularea căsătoriei, fiind rezervat doar celui ocrotit prin norma încălcată. În schimb, art. 182 C.civ.fr. oferă posibilitatea de a cere anularea căsătoriei prin invocarea lipsei încuviințării în cazurile prevăzute de lege inclusiv aceluia dintre soți care avea nevoie de aceasta.

Spre deosebire de legislația română, Codul familiei al Republicii Moldova prevede în art. 42 alin. (1) lit. b) și c) că cererea privind declararea nulității relative a căsătoriei poate fi introdusă de către soțul ale cărui drepturi au fost încălcate prin încheierea căsătoriei, de

către procuror, de către tutorele soțului declarat incapabil, precum și de către alte persoane ale căror drepturi și interese au fost lezate în urma căsătoriei încheiate cu încălcarea prevederilor legale. Se poate observa că posibilitatea de a solicita anularea unui mariaj este conferită unui număr mult mai mare de persoane, iar acțiunea nu prezintă caracter personal.

Posibilitatea de a introduce o acțiune în declararea nulității relative a căsătoriei pe motiv de încălcare a libertății de voință a fost conferită reprezentantului Ministerului Public și de către legiuitorul francez prin Legea nr. 2006-399 din 4 aprilie 2006 privind întărirea prevenției și a represiunii violențelor exercitate în cadrul unui cuplu sau comise asupra minorilor. Ulterior intrării în vigoare, dispoziția a făcut obiectul unei analize din partea Consiliului constituțional francez care a arătat în cuprinsul unei decizii din anul 2012 că nu încalcă legea fundamentală a țării întrucât nu aduce atingere principiului libertății la căsătorie, tinzând, de fapt, la asigurarea protecției acesteia.

Sub titlul „efectele nulității căsătoriei”, Noul Cod civil reglementează *căsătoria putativă* (art.304), *situația copiilor* (art. 305) și *opozabilitatea hotărârii judecătorești* (art. 306), aspecte cărora le-am consacrat ultimul capitol al lucrării, tratând atât efectele patrimoniale, cât și cele nepatrimoniale ale nulității și analizând situațiile în care niciunul dintre soți, unul dintre ei sau ambii parteneri au fost de bună-credință la încheierea mariajului.

În ultima parte a tezei consacrată *concluziilor* am reluat principalele idei conturate pe parcursul elaborării capitolelor prezentate succinct mai sus. În final, putem afirma că în contextul actual „familia ar putea fi comparată cu o construcție sau cu un edificiu pe care trecerea timpului a pus-o la pământ... și se impune acum a o reconstrui. (...) Este absolut indispensabilă reconstrucția familiei. Dacă nu este un ordin, reprezintă cel puțin o necesitate”⁶. Instituția căsătoriei pare că pierde teren în fața altor forme de conjugalitate, numărul pactelor civile și al uniunilor homosexuale cunoscând un trend ascendent, însă „criticată, zeflemisită, devalorizată, amenajată, înlocuită, căsătoria (...) rezistă, totuși, tuturor acestor șocuri. Descumpănită sau bucuroasă, dar întotdeauna renăscând”⁷.

⁶ X. Labbé, *Reconstruire la famille: le droit commun du couple*, în Petites affiches n° 254/20.12.2007, www.lextenso.fr (accesat în 23.02.2016).

⁷ Sabine Melchior-Bonnet în Catherine Salles, Sabine Melchior-Bonnet (coord.), *Histoire du mariage*, Editura Robert Laffont, Paris, 2009, p. 1.

BIBLIOGRAFIE

I. LITERATURĂ JURIDICĂ ROMÂNĂ

A. Tratatе. Cursuri universitare. Monografii. Teze de doctorat

1. Albu, I., *Dreptul familiei*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975
2. Albu, I., *Căsătoria în dreptul român*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988
3. Alexandresco, D., *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparație cu legile vechi*, Editura Tipografia Lucrătorilor români asociați, Iași, 1885
4. Aniței, N.C., *Dreptul familiei – conform Noului Cod civil*, Editura Hamangiu, București, 2012
5. Avram, M., *Drept civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2013
6. Bacaci, Al., Dumitrache, V.-C., Hageanu, C.C., *Dreptul familiei – în reglementarea NCC*, ediția a 7-a, Editura C.H. Beck, București, 2012
7. Beleiu, Gh., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a XI-a revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Editura Universul Juridic, București, 2007
8. Bîrsan, C., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2010
9. Bodoașcă, T., Drăghici, A., Puie, I., *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2012
10. Bodoașcă, T., *Tratat de dreptul familiei. Partea I. Căsătoria*, Editura Dimitrie Cantemir, Târgu-Mureș, 2009
11. Bodoașcă, T., *Dreptul familiei*, Editura All Beck, București, 2005
12. Boroi, Anghelescu, C.A., *Curs de drept civil. Parte generală*, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2012
13. Boroi, G., Stancu, M., *Drept procesual civil*, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2015
14. Cetean-Voiculescu, L., *Dreptul familiei. Note de curs și manual de seminar*, Editura Hamangiu, București, 2012

15. Chelaru, E., *Drept civil. Persoanele în reglementarea NCC*, ediția a 3-a, Editura C.H. Beck, București, 2012
16. Chelaru, E., *Teoria generală a dreptului civil în reglementarea NCC*, Editura C.H. Beck, București, 2014
17. Chelaru, I., *Căsătoria și divorțul. Aspecte juridice civile, religioase și de drept comparat*, Editura A92, Iași, 2005
18. Chiriță, R., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2008
19. Constantinescu, I.M.L., *Biserica și instituția căsătoriei. Condițiile administrării căsătoriei. Studiu juridico-canonic*, ediția a II-a, Editura Christiana, București, 2010
20. Costin, M.N., Costin, C.M., *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ediția a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2007
21. Deleanu, I., *Drepturile subiective și abuzul de drept*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988
22. Filipescu, I.P., (coord.), *Încheierea căsătoriei și efectele ei*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981
23. Filipescu, I.P., Filipescu, A.I., *Tratat de dreptul familiei*, Ediția a VIII-a, Editura Universul Juridic, București, 2006
24. Floca, I.N., *Drept canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990
25. Florian, E., *Dreptul familiei. Căsătoria. Regimuri matrimoniale. Filiația*, ediția a 5-a revizuită și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2016
26. Florian, E., *Dreptul familiei în reglementarea NCC*, ediția a 4-a, Editura C.H. Beck, București, 2011
27. Florian, E., *Dreptul familiei*, ediția a 3-a, Editura C. H. Beck, București, 2010
28. Florian, E., Pînzari, V., *Căsătoria în legislația României și a Republicii Moldova*, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2006
29. Gavrilesco, A.-Gh., *Nulitatea căsătoriei*, Editura Universul Juridic, București, 2014
30. Gavrilesco, A.-Gh., *Nulitatea căsătoriei în dreptul românesc. Teorie și practică judiciară*, Editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2008
31. Hageanu, C.C., *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Editura Hamangiu, București, 2012

32. Hamangiu, C., I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Seria *Restitutio*, Editura All Beck, București, 2002
33. Hamangiu, C., I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. II, Seria *Restitutio*, Editura All Beck, București, 2002
34. Hanga, V., *Adagii juridice latinești traduse și comentate*, Editura Lumina Lex, București, 2007
35. Hurbean, A., *Viciile de consimțământ*, Editura Hamangiu, București, 2010
36. Imbrescu, I. *Tratat de dreptul familiei: familia, protecția copilului, elemente de stare civilă*, Editura Lumina Lex, București, 2006
37. Ionașcu, Tr., (coord.), *Căsătoria în dreptul Republicii Populare Române*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964
38. Lupașcu, D., Pădurariu, I., *Dreptul familiei*, ediția a 5-a, Editura Universul Juridic, București, 2010
39. Malaurie, Ph., Morvan, P., *Drept civil. Introducerea generală*, traducerea ediției a 3-a din limba franceză, Editura Wolters Kluwer, București, 2011
40. Mareș, C., *Dreptul familiei*, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2015
41. Moloman, B.D., *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, Editura Universul Juridic, București, 2009
42. Motica, A.R., *Dreptul civil al familiei. Raporturile nepatrimoniale. Curs rezumat, spețe și practică judiciară*, Editura Universul Juridic, București, 2015
43. Motica, A.R., *Noțiuni de dreptul familiei și ocrotirea persoanei*, Editura Alma Mater, Timișoara, 2000
44. Motica, R.I. (coord.), *Elemente de drept*, Editura Universitas Timisiensis, Timișoara, 2003
45. Motica, R.I., Lupan, E., *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Lumina Lex, București, 2008
46. Motica, R.I., Motica, A.R., *Dreptul familiei aplicat. Cereri și acțiuni cu caracter nepatrimonial*, Editura Hamangiu, București, 2015
47. Muntean, D., Muntean, V., *Dimorfismul sexual. Criptorhidismul*, ediția a 2-a, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 1996
48. Pop, L., I.-F. Popa, S. I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile – conform noului Cod civil*, Editura Universul Juridic, București, 2012

49. Popa, F., *Viciile de consimțământ*, teză de doctorat, Timișoara, 2005
50. Popescu, T.R., *Dreptul familiei – Tratat*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965
51. Prescure, T., Matefi, R., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Editura Hamangiu, București, 2012
52. Pricopi, A., *Căsătoria în dreptul român*, Editura Lumina Lex, București, 1997
53. Răducan, G., *Nulitatea actului juridic civil*, Editura Hamangiu, București, 2009
54. Reghini, I., Diaconescu, Ș., Vasilescu, P., *Introducere în dreptul civil*, Editura Hamangiu, București, 2013
55. Renucci, J. Fr., *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, București, 2009
56. Sudre, Fr., *Drept european și internațional al drepturilor omului* (traducere), Editura Polirom, Iași, 2006
57. Tăbârcă, M., *Drept procesual civil. Vol. I*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2008

B. Articole. Studii. Note

1. Albu, I., *Nulitatea căsătoriei în practica judiciară*, în S.U.B.B. 1974
2. Bacaci, A., Grammatikaki-Alexiou, A., Lupu, C.-M., *Elemente de drept comparat privind încheierea căsătoriei în România și Grecia*, în AULB nr. 2/2010
3. Baias, F.A., Avram, M., Nicolescu, C., *Modificările aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007*, în Dreptul nr. 3/2008
4. Bodoașcă, T., *Considerații referitoare la căsătoria putativă în reglementarea Codului civil român*, în Dreptul nr. 3/2016
5. Bodoașcă, T., *Opinii în legătură cu nulitatea căsătoriei în reglementarea Noului Cod civil*, în Dreptul nr. 1/2010
6. Bodoașcă, T., *Examen de ansamblu și observații critice privind familia și căsătoria în reglementarea Noului Cod civil*, în Dreptul nr. 11/2009
7. Bodoașcă, T., *Contribuții la studiul cerințelor legale referitoare la vârsta minimă pentru încheierea căsătoriei*, în C.J. nr. 2/2008

8. Bodoaşcă, T., *Aspecte critice sau controversate din legislația și doctrina română cu privire la condițiile încheierii căsătoriei*, în *Dreptul* nr. 5/2004
9. Bodoaşcă, T., *Unele aspecte critice sau controversate în legislația și doctrina românească din domeniul dreptului familiei*, în *Dreptul* nr. 3/2004
10. Boilă, L.R., *Argumente privind consacrarea abuzului de drept ca o ipoteză distinctă de răspundere civilă în dreptul român*, în *R.R.D.P.* nr. 3/2011
11. Ciorbea, V., *Probleme juridice privind stabilirea și schimbarea stării civile a persoanei în situații speciale (I)*, în *S.C.J.* nr. 3/1987
12. Crăciunescu, C.-M., Lupașcu, D., *Emanciparea minorului în reglementarea Noului Cod civil*, în *P.R.* nr. 9/2011
13. Crăciunescu, C.-M., Lupașcu, D., *Unele acțiuni aflate în competența instanței de tutelă în reglementarea noului Cod civil român*, în *P.R.* nr. 7/2010
14. Dumitrescu, I.C., *Un aspect privind reglementarea alegerii numelui de familie de către soți*, în *Dreptul* nr. 10/2004
15. Filipescu, I., *Legea aplicabilă căsătoriei și divorțului potrivit dreptului internațional privat român*, în *Dreptul* nr. 10-11/1994
16. Filipescu, I.P., Beleiu, Gh., *Nulitatea căsătoriei în practica judiciară*, în *R.R.D.* nr. 9/1971
17. Florian, E., *Prestația compensatorie – post scriptum la albumul de familie*, în *S.C.J.* nr. 4/2013
18. Florian, E., *Considerații asupra logodnei reglementată de noul Cod civil român*, în *C.J.* nr.11/2009
19. Florian, E., *Considerații asupra modificărilor aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007*, în *R.R.D.P.* nr. 1/2008
20. Fodor, M., Rădulescu, I., *Comentariu asupra modificărilor și completărilor aduse Legii nr. 4/1953 – Codul familiei prin Legea nr. 288/2007*, în *C.J.* nr. 3/2008
21. Gavrilescu, A.-Gh., *Discuții în legătură cu rudenția ca impediment la căsătorie în actuala reglementare a Codului civil*, în *Dreptul* nr. 7/2014
22. Gavrilescu, A.-Gh., *Consimțământul la căsătorie potrivit Codului civil*, în *Dreptul* nr. 6/2014
23. Gavrilescu, A.-Gh., *Discuții privind regimul juridic al nulității căsătoriei în lumina actualului Cod civil*, în *Dreptul* nr. 3/2014

24. Gavrilescu, A.-Gh., *Bigamia, caz de nulitate absolută a căsătoriei*, în Dreptul nr. 2/2014
25. Gavrilescu, A.-Gh., *Vârsta matrimonială în actuala statornicire a Codului civil român*, în Dreptul nr. 12/2013
26. Gavrilescu, A.-Gh., *Capacitatea de a încheia căsătoria*, în Dreptul nr. 1/2009
27. Imbrescu, I., Imbrescu, E., *Opinii - parțial critice – asupra practicii administrative cu privire la încheierea căsătoriei de către minorii cu vârsta de 16 ani împliniți*, în Dreptul nr. 9/2011
28. Ionescu, I., *Căsătoria cuplurilor de același sex: o problemă juridică?*, în N.R.D.O. nr. 2/2005
29. Lulă, I., Hantea, D., *Observații asupra nulității ca facta pendentia*, în Dreptul nr. 8/2004
30. Lulă, I., *Discuții în legătură cu problematica daunelor cominatorii*, în Dreptul nr. 9/1994
31. Lungu, C., *Cu privire la momentul încheierii căsătoriei*, în R.R.D. nr. 9/1972
32. Mareș, C., *Considerații în legătură cu taxele judiciare de timbru pentru unele acțiuni și cereri în materia raporturilor de familie reglementate prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru*, în Dreptul nr. 8/2014
33. Mareș, C., *Nulitatea căsătoriei în reglementarea Codului civil*, în Dreptul nr. 9/2012
34. Mareș, C., *Condițiile de formă ale încheierii căsătoriei în temeiul Codului civil actual*, în Dreptul nr. 7/2012
35. Mișuță, I., *Probleme de dreptul familiei din practica Tribunalului Suprem pe anul 1975*, în R.R.D. nr. 11/1976
36. Mișuță, I., *Probleme de drept din practica Tribunalului Suprem în materie civilă*, în R.R.D. nr. 1/1973
37. Moloman, B.D., *Infrațiunea de bigamie în reglementarea Noului Cod penal*, în R.R.D.J. nr. 5/2013
38. Mureșan, M., Chivu, G., *Aspecte noi din practica judiciară privitoare la nulitatea căsătoriei*, în S.U.B.B. nr. 1/1978
39. Neculaescu, S., *Ambiguități ale teoriei abuzului de drept*, în Dreptul nr. 3/2011
40. Nicolescu, C., *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la titularii și limitele dreptului la căsătorie și la întemeierea unei familii*, în Dreptul nr. 4/2009
41. Oprea, A., *Despre recunoașterea statutului matrimonial dobândit în străinătate și protecția europeană a dreptului la viață familială*, în S.U.B.B. nr. 4/2012, <http://studia.law.ubbcluj.ro/articol/522>

42. Popa, F., *Eficacitatea sancțiunilor contractuale în materia viciilor de consimțământ*, în Revista de Științe Juridice nr. 1/2006
43. Popa, F., *Viciile de consimțământ în materia căsătoriei – realități și perspective*, în Analele UVT, seria Drept, nr. 1-2/2002
44. Popa, F., Safta, A., *Dolul și înșelăciunea în convenții – abordare comparativă*, în Analele UVT, seria Drept, nr. 1-2/1999
45. Popa, S., *Limite ale libertății contractuale în raporturile juridice de familie*, în R.R.D.J. nr. 2/2014
46. Popescu, A.M., *Transsexualismul – stare conflictuală a identității sexuale*, în P.R. nr. 4/2011
47. Popescu, C-L., *Instituția martorilor la încheierea căsătoriei*, în Dreptul nr. 11/1996
48. Anițaș, D., notă critică la Judecătoria Satu Mare, sentința penală nr. 23 din 18.01.1982 în R.R.D. nr. 2/1983
49. Badea, V., Longhin, V., notă la Judecătoria Reșița, sentința civilă nr. 2224/1969 în R.R.D. nr. 7/1970
50. Cosma, D., notă parțial critică la Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 658 din 17.04.1971 în R.R.D. nr. 7/1972
51. Duțu, A., notă la CEDO, cauza *Y.Y. c. Turciei*, hotărârea din 10.03.2015 în P.R. nr. 6/2015, Secțiunea *Meridiane juridice*
52. Lupșan, G., notă parțial critică la Tribunalul Iași, sentința civilă nr. 60 din 03.02.2003 în Dreptul nr. 7/2004
53. Moloman, B.D., notă la Judecătoria Năsăud, sentința civilă nr. 3573 din 28.12.2011 în R.R.D.J. nr. 5/2012
54. Pișcoreanu, A., notă la Tribunalul județean Arad, sentința civilă nr. 51 din 20 octombrie 1972 în R.R.D. nr. 5/1973

C. Legislație comentată și adnotată

1. Baias, Fl.A., Chelaru, E., Constantinovici, R., Macovei, I. (coord.), *Noul Cod civil – comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2012
2. Basarab, M., Pașca, V. (coord.), *Codul penal comentat. Partea specială*, vol. II, Editura Hamangiu, București, 2008

3. Bogdan, S., (coord.), *Noul Cod penal. Partea Specială. Analize, explicații, comentarii – Perspectiva clujeană*, Editura Universul Juridic, București, 2014
4. Boroș, G., (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Art. 1-526*, vol. I, Editura Hamangiu, București, 2013
5. Colectiv de autori, *Noul cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, vol. I (art. 1-952), Editura Hamangiu, București, 2012
6. Frențiu, G.C., *Comentariile Codului civil. Familia (art. 258-534)*, Editura Hamangiu, București, 2012
7. Hamangiu, C., Georgean, N., *Codul civil adnotat cu trimiteri la doctrina franceză și română și jurisprudența completă de la 1868-1925*, vol. I, Editura All Beck, Seria „Restitutio”, București, 2003
8. Moloman, B.D., Ureche, L.-C., *Noul Cod civil. Cartea a II-a. Despre familie. Art. 258-534. Comentarii, explicații și jurisprudență*, Editura Universul Juridic, București, 2016
9. Uliescu, M., Duțu, M. (coord.), *Noul Cod civil. Studii și comentarii*, Editura Universul Juridic, București, 2012
10. Tițian, D., Constantin, A., Cîrstea, M., *Codul familiei adnotat*, ediția a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2008

II. LITERATURĂ JURIDICĂ STRĂINĂ

A. Tratat. Cursuri universitare. Monografii. Teze de doctorat

1. Amoos, M., *La théorie de l'abus de droit en relation avec les droits absolus. Nullité absolue du titre de transfert immobilier, exercice tardif du droit*, thèse, Édition Bis et Ter, Lausanne, 2002
2. Audit, B., D'Avout, L., *Droit international privé*, 7e édition refondue, Collection Corpus Droit Privé dirigé par N. Molfessis, Editura Economica, Paris, 2013
3. Barrière Brousse, I., Douchy-Oudot, M., (coord.), *Les contentieux familiaux. Droit interne, international et européen*, Editura Lextenso, Paris, 2013
4. Bateur, A., *Droit des personnes, des familles et des majeurs protégés*, 7e édition, Editura L.G.D.J., Paris, 2013

5. Beignier, B., Binet, J.-R., *Droit des personnes et de la famille*, Editura L.G.D.J., Paris, 2014
6. Bénabent, A., *Droit de la famille*, Editura Montchrestien, Lextenso éditions, Paris, 2012
7. Berton, P.-H., *La conception de la nullité de mariage en droit civil français et en droit canonique moderne. Étude de droit comparé*, thèse, Editura Recueil Sirey, Paris, 1938
8. Besson, S., *Droit de la famille. Religions et sects*, préface de P. Bouchet, Editura EMCC, Lyon, 1997
9. Blanc, Fr.-P., *Le droit musulman*, 2e édition, Editura Dalloz, Paris, 2007
10. Bologne, J.C., *Histoire du mariage en Occident*, Editura Hachette, Paris, 2005
11. Bonnet, V., *Droit de la famille*, Collection Paradigme, Editura Larcier, Bruxelles, 2014
12. Bontems, C., Dohnt, F., (coord.), *Mariage – Mariages. Actes du second colloque international organisé par l'Association française d'anthropologie du droit en collaboration avec l'Université Paris-Sud XI, Paris-Sceaux, 9 et 10 mai 1997*, PUF, Paris, 2001
13. Brac de la Perriere, D. (coord.), *Couples, patrimoine: les défis de la vie à 2. 106e Congrès des notaires de France, Bordeaux 30 mai – 2 juin 2010*, Editura ACNF, Paris, 2010
14. Bremond, M., *De l'erreur dans la personne envisagée comme cause de nullité du mariage*, thèse, Imprimerie de l'«Economiste Meridional», Montpellier, 1923
15. Bruggeman, M., Glandier-Lescure, N., Lacour, C., Neirinck, C., *Droit de la famille*, 2e édition, Collection *Tout le droit* (dirigée par Ph. Ségur), Editura Ellipses, Paris, 2007
16. Brusorio-Aillaud, M., *Droit des Personnes et de la Famille*, Collection Paradigme, Editura Larcier, Bruxelles, 2013
17. Carbonnier, J., *Droit civil. Introduction. Les personnes. La famille, l'enfant, le couple*, vol. I, 27e édition, Collection Quadrige, Editura Presses Universitaires de France, Paris, 2004
18. Carteron, P., *Du mariage putatif et des effets de la nullité en général en matière de mariage*, thèse, Librairie de la Société du Recueil J.-B. Sirey & du Journal du Palais, Paris, 1907
19. Cornu, G., *Vocabulaire juridique*, 10e édition, PUF, Paris, 2014
20. Cornu, G., *Droit civil. La famille*, 9e édition, Editura Montchrestien, Paris, 2006
21. Cornut, É., *Théorie critique de la fraude à la loi. Étude de droit international privé de la famille*, préface de H. Fulchiron, tome 12, Collection de Thèses dirigée par B. Beignier, Editura Defrénois, Paris, 2006

22. Courbe, P., Gouttenoire, A., *Droit de la famille*, 6e édition, Editura Dalloz Sirey, Paris, 2013
23. Debove, Fr., Salomon, R., Janville, Th., *Droit de la famille*, 8e édition, Editura Vuibert, Paris, 2012
24. Demolombe, C., *Traité du mariage et de la séparation de corps*, tome I, Editura A. Lahure, Paris, 1881
25. Douchy-Oudot, M. (coord.), *La réforme du mariage. Perspectives en matière familiale*, Editura DMM, Poitiers, 2013
26. Dumont, *Étude sur le consentement des parents au mariage de leurs enfants*, thèse, Librairie Marescq Ainé, Paris, 1903
27. Dupuis, M., (coord.), *Mélanges en l'honneur de la Professeure Françoise Dekeuwer – Défossez*, Editura Montchrestien, Paris, 2012
28. Égéa, V., *La fonction de juger à l'épreuve du droit contemporain de la famille*, préface de Anne Leborgne, tome 43, Collection de Thèses dirigée par B. Beignier, Editura Defrénois, Paris, 2010
29. Fenouillet, D., *Droit de la famille*, 3e édition, Editura Dalloz, Paris, 2013
30. Fleury, J., *Recherches historiques sur les empêchements de parenté dans le mariage canonique des origines aux fausses décrétales*, thèse, Editura Recueil Sirey, Paris, 1933
31. Foblets, M.-C., Carlier, J.-Y., *Le code marocain de la famille. Incidences au regard du droit international privé en Europe*, Editura Bruylant, Bruxelles, 2005
32. Fournier, P., *Mariages musulmans, tribunaux d'Occident. Les transplantations juridiques et le regard du droit*, Editura Presses de Sciences Politiques, Paris, 2013
33. Fulchiron, H., (coord.), *Mariage-conjugalité. Parenté-parentalité*, Editura Dalloz, Paris, 2009
34. Gannagé, L., *La hiérarchie des normes et les méthodes du droit international privé. Étude de droit international privé de la famille*, préface de Y. Lequette, tome 353, Collection *Bibliothèque de Droit privé* dirigée par J. Ghestin, Editura L.G.D.J., Paris, 2001
35. Ghestin, J., Hauser, J., Huet – Weiller, D., *Traité de droit civil. La famille. Fondation et vie de la famille*, 2e édition, Editura L.G.D.J., Paris, 1993
36. Gibert, R., *Des causes de nullité de mariage qui sont en même temps des causes de divorce*, thèse, Librairie du Recueil Sirey, Paris, 1930

37. Labbée, X., *Le droit commun du couple*, 2e édition, Editura Presses Universitaires du Septentrion, Villeneuve d'Ascq, 2012
38. Labbée, X., *Les rapports juridiques dans le couple sont-ils contractuels?*, préface de J. Hauser, Editura Presses Universitaires du Septentrion, Paris, 1996
39. Lemouland, J.-J., *Droit de la famille. Couple et parenté*, Cours magistral, *Collection dirigée par M.-L. Rassat et G. Roujou de Boubée*, Editura Ellipses, Paris, 2014
40. Leroyer, A.-M., *Droit de la famille*, PUF, Paris, 2011
41. Loussouarn, Yv., Bourel, P., Vareilles-Sommières, P., *Droit international privé*, 10e édition, Editura Dalloz, Paris, 2013
42. Malaurie, Ph., Fulchiron, H., *Droit civil. La famille*, 4e édition, Editura Defrénois, Paris, 2011
43. Marini, A., Pinelli, A.M., *Il Codice Civile. Commentario. Della nullità del matrimonio. Tomo primo. Artt. 117-123*, Giuffrè Editore, Milano, 2012
44. Mazeaud, H. et L., Mazeaud, J., Chabas, Fr., *Leçons de droit civil. La famille. Mariage-Filiation. Autorité parentale-Divorce et separation de corps*, tome 1, vol. 3, 7e édition par L. Leveneur, Editura Montchrestien, Paris, 1995
45. Murat, P., (coord.), *Droit de la famille*, 6e édition, Editura Dalloz, Paris, 2013
46. Murat, P. (coord.), *Droit de la famille*, 5e édition, Editura Dalloz, Paris, 2010
47. Niboyet, M.-L., Geouffre de la Pradelle, G., *Droit international privé*, 4e édition, Editura L.G.D.J., Paris, 2013
48. Péroz, H., Fongaro, É., *Droit international privé patrimonial de la famille*, préface de Hélène Gaudemet-Tallon, Editura Litec, Paris, 2010
49. Planiol, M., *Traité élémentaire de droit civil*, tome II, 3e édition, Editura L.G.D.J., Paris, 1905
50. Planiol, M., *Traité élémentaire de droit civil*, 3e édition, tome I, Librairie Cotillon, Paris, 1904
51. Poelmans, O., *Droit des obligations au Luxembourg. Principes généraux et examen de jurisprudence. Les dossiers du Journal des tribunaux*, vol. 2, Editura Larcier, Bruxelles, 2013
52. Renault-Brahinsky, *Droit des personnes et de la famille*, Gualino – Lextenso éditions, Paris, 2013

53. Ricard, M., *De la sanction du défaut de publicité du mariage*, thèse, Imprimerie Maurice Bousrez, Poitiers, 1907
54. Rossi, M., *Le cause di invalidità del matrimonio civile. Profili sistematici*, CEDAM, Padova, 2012
55. Rossi, M., *Le condizioni limitative della libertà di contrarre matrimonio*, CEDAM, Padova, 2012
56. Rubellin-Devichi, J., (coord.), *Regards sur le droit de la famille dans le monde. The International Survey of Family Law 1995*, Editura Presses Universitaires de Lyon, Lyon 1999
57. Rude-Antoine, E., *Mariage libre, mariage forcé?*, PUF, 2011
58. Salles, C., Melchior-Bonnet, S., (coord.), *Histoire du mariage*, Editura Robert Laffont, Paris, 2009
59. Terré, T., Simler, Ph., Lequette, Y., *Droit civil. Les obligations*, 11e édition, Editura Dalloz, Paris, 2013
60. Vilotitch, D.Y., *De la nullité du mariage pour vices du consentement en droit français et dans les principales législations étrangères*, thèse, Imprimerie Bosc Frères & Riou, Lyon, 1929
61. Voirin, P., Goubeaux, G., *Droit civil. Introduction au droit. Personnes-Famille. Personnes protégées. Biens – Obligations. Sûretés*, tome 1, 34e édition, Editura L.G.D.J., Paris, 2013
62. Waaldijk, K., Fassin, É. *Droit conjugal et unions de même sexe. Mariage, partenariat et concubinage dans neuf pays européens*, préface de Marie Digoix et P. Festy, PUF, Paris, 2008
63. Walch, A., *Où va le mariage?*, Editura Arthème Fayard, Paris, 2013
64. Wautelet, P., (coord.), *Relations familiales internationales. L'actualité vue par la pratique*, Editura Anthemis, Liège, 2010

B. Article. Studii. Note

1. Aldeeb Abu-Sahlieh, S.-A., *Le changement de religion en Égypte*, în Romanian Journal of Comparative Law nr. 1/2010

2. Arend-Chevron, C., *La loi du 13 février 2003 ouvrant le mariage à des personnes de même sexe*, Courrier hebdomadaire n° 1780/2002, CRISP, Bruxelles, 2002
3. Attuel-Mendès, L., *Nullité du mariage homosexuel*, in AJ Famille nr. 11/2004, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
4. Azavant, M., *La nullité du mariage homosexuel confirmée en appel*, in Dr. fam. nr. 6/2005, com. 124, www.lexisnexis.fr
5. Azavant, M., *Nullité du mariage homosexuel: pas de mariage sans différence de sexe!*, in Dr. fam. nr. 10/2004, com. 166, www.lexisnexis.fr
6. Bardout, J.-C., *De la persistance de l'ordre public en matière d'annulation du mariage: regain d'intérêt pour un mode de dissolution judiciaire qui n'appartient pas qu'aux époux*, in AJ Famille nr. 9/2008, S. *Pratiques*, www.dalloz.fr
7. Bardout, J.-C., *Les conséquences de la réforme de la prescription civile en matière familiale*, in AJ Famille nr.7-8/2008, S. *Pratiques*, www.dalloz.fr
8. Bateur, A., *L'interdiction du mariage entre alliés tidement levée!*, in L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 1/2014, www.lextenso.fr
9. Bateur, A., *Mariage homosexuel, adoption: une (r)évolution historique du droit de la famille!*, in L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 6/2013, www.lextenso.fr
10. Bicheron, F., *Des époux, déjà mariés, ne peuvent se remarier*, in AJ Famille nr. 4/2004, S. *Jurisprudence*
11. Bicheron, F., *Nullité du mariage conclu à seule fin d'obtenir des avantages patrimoniaux*, in AJ Famille nr. 1/2004, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
12. Bidaud-Garon, C., Nourissat, C., *Des conditions du mariage des Français à l'étranger: variations sur la forme et le fond...*, in AJ Famille nr. 12/2006, S. *Dossier*, www.dalloz.fr
13. Boiché, A., *Obligation pour les juges du fond d'appliquer d'office la loi étrangère en matière de nullité du mariage*, in AJ Famille nr. 7-8/2011, S. *Jurisprudence*
14. Boiché, A., *Application d'office de la loi étrangère et obligation pour les juges de prendre en compte les règles de droit transitoire étrangères*, in AJ Famille nr. 3/2009, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
15. Boiché, A., *Obligation pour les juges du fond d'appliquer d'office la loi érangère en matière de nullité du mariage*, in AJ Famille nr. 3/2008, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
16. Bouton, J., *Le nom des conjoints: un domaine à régler?*, in AJ Famille nr. 5/2009, S. *Dossier*, www.dalloz.fr

17. Boysson de, B., *Cohabitation des époux: de la preuve de l'intention matrimoniale au devoir conjugal*, în AJ Famille nr. 11/2011, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
18. Brunetti-Pons, C., *L'émergence d'une notion de couple en droit civil*, în RTDciv. nr. 1/1999
19. Cerf-Hollender, A., *La protection pénale du mariage homosexuel*, în Petites affiches n° 133/04.07.2013, www.lextenso.fr
20. Chénéde, Fr., *Des dangers de l'équité au nom des droits de l'homme (à propos de la validation judiciaire d'un mariage illégal)*, notă la Decizia n° 1389 (n° 12-26.066) din 04.12.2013 în Recueil Dalloz n° 3/23.01.2014, S. *Études et commentaires*
21. Chénéde, Fr., *La nullité d'un second mariage bigame suspendue à la validité d'un premier mariage également bigame?*, în AJ Famille nr. 12/2011, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
22. Chénéde, Fr., *La virginité n'est pas une qualité essentielle*, în AJ Famille nr. 12/2008, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
23. Chénéde, Fr., *Nullité du mariage en raison de la non-virginité de la mariée*, în AJ Famille nr. 7-8/2008, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
24. Cheynet de Beaupré, A., *Une décision incestueuse*, în RJPF nr. 2/2014, S. *Le couple – Sélection du mois*, www.lamyline.lamy.fr
25. Corpart, I., *Les retombées en droit de la famille de la loi n° 2008-561 du 17 juin 2008 portant réforme de la prescription en matière civile*, în RJPF nr. 9/2008, S. *Analyse*, www.lamyline.lamy.fr
26. Debet, A., *Le sexe et la personne*, în Petites affiches n° 131/01.07.2004, www.lextenso.fr
27. Dekeuwer-Défossez, Fr., *Les sept voiles de la mariée*, în RJPF nr. 7-8/2008, S. *Analyse*, www.lamyline.lamy.fr
28. Douville, Th., *Brève réflexions sur la suppression de la condition d'altérité sexuelle des époux*, în Petites affiches n° 133/04.07.2013, www.lextenso.fr
29. Égéa, V., *Validité d'un mariage, célébré en état de bigamie, grâce à l'annulation de la première union entre les mêmes époux!*, în RJPF nr. 12/2013, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
30. Escámez, A.Q., *Conjugalité, parenté et parentalité: la famille homosexuelle en droit espagnol comparé*, în R.I.D.C. nr. 1/2012

31. Fresnel, F., *La triade: le majeur protégé, la mesure de protection et le mariage. Paradis, purgatoire ou enfer?*, în AJ Famille nr. 5/2012, S. Dossier
32. Fulchiron, H., *Le «mariage pour tous» est d'ordre public en matière internationale*, notă la Cass. 1re civ., n° 13-50.059 din 28.01.2015, în Recueil Dalloz nr. 8/26.02.2015
33. Fulchiron, H., *Règle de conflit de lois et lutte contre les mariages forcés – Qui mal embrasse, trop étreint*, în JCP/La Semaine Juridique – Edition générale nr. 6/09.02.2015
34. Fulchiron, H., *La Cour de Cassation, juge des droits de l'homme?*, în Recueil Dalloz n° 3/23.01.2014, S. Point de vue
35. Fulchiron, H., *Existe-t-il un modèle familial européen?*, în P.R. nr. 1/2007
36. Gilles, R.-C., *La captation patrimoniale est une limite à la liberté nuptiale et une cause de nullité du mariage*, în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 2/2013, www.lextenso.fr
37. Gilles, R.-C., *Saisine du Conseil constitutionnel d'une QPC sur la condition d'autorisation à mariage pour les personnes en curatelle*, notă la Cass. 1re civ., n° 11-25158 din 12.04.2012, în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 7/2012, www.lextenso.fr
38. Gilles, R.-C., *L'exception de nullité du mariage pour bigamie est une question préjudicielle*, în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 11/2011
39. Granet, F., *Transsexualisme et mariage devant la Cour européenne des droits de l'homme*, în AJ Famille nr. 12/2002, www.dalloz.fr
40. Hauser, J., *Célébration du mariage*, în RTDciv. nr. 4/2013
41. Hauser, J., *Transsexualisme et mariage: le heurt entre la liberté et la définition du mariage*, în RTDciv. nr. 1/2013
42. Hauser, J., *Faut-il être lucide pour se marier? De la réforme du mariage posthume*, notă la Cass. 1re civ., n° 434 din 04.05.2011, în RTDciv. nr. 3/2011
43. Hauser, J., *Les conditions d'un mariage in extremis*, notă la TGI Paris 10.09.1996 în RTDciv. nr. 4/1996
44. Hisquin, J.-H., *L'annulation tardive d'un mariage entre un beau-père et sa belle-fille: une ingérence injustifiée dans l'exercice du droit au respect de la vie privée et familiale*, în Petites affiches n° 28/07.02.2014, www.lextenso.fr
45. Hisquin, J.-M., *Annulation d'un premier mariage, effet rétroactif et conséquences sur l'action en nullité pour cause de bigamie d'un second mariage célébré entre les mêmes personnes*, în Petites affiches n° 8/10.01.2014, www.lextenso.fr

46. Kerckhove, É. *Le droit international privé du couple*, în Petites affiches n° 254/20.12.2007, www.lextenso.fr
47. Labbée, X., *Mariage à l'étranger et défaut d'âge légal*, în AJ Famille nr. 10/2010, www.lexisnexus.fr
48. Labbée, X., *Reconstruire la famille: le droit commun du couple*, în Petites affiches n° 254/20.12.2007, www.lextenso.fr
49. Larralde, J.-M., *Les officiers d'état civil ne peuvent invoquer une «clause de conscience» pour refuser de célébrer un mariage entre personnes du même sexe*, în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 11/15.12.2013, www.lextenso.fr
50. Larralde, J.-M., *La Convention EDH n'oblige pas pour l'instant les États à ouvrir le droit au mariage pour les couples homosexuels*, în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 8/2010, www.lextenso.fr
51. Larribau-Terneyre, V., *Un cumul d'éléments établissant le défaut d'intention matrimoniale*, în Dr. fam. nr. 4/2013, com. 50, www.lexisnexus.fr
52. Larribau-Terneyre, V., *Quand l'assistance d'un avocat exclut la bonne foi et le bénéfice du mariaj putatif*, în Dr. fam. nr. 1/2013, com. 2, www.lexisnexus.fr.
53. Larribau-Terneyre, V., *Vive la bigamie ou l'annulation d'un second mariage pour cause d'un premier comme condition de la validité d'un troisième!*, în Dr. fam. nr. 1/2012, com. 2, www.lexisnexus.fr
54. Larribau-Terneyre, V., *Appréciation de l'intérêt né et actuel des collatéraux à agir en nullité du mariage*, în Dr. fam. nr. 10/2011, com. 145, www.lexisnexus.fr
55. Larribau-Terneyre, V., *Où la recherche d'un avantage fiscal ne peut caractériser une intention matrimoniale*, în Dr. fam. nr. 11/2009, com. 136, www.lexisnexus.fr
56. Larribau-Terneyre, V., *Le mariage décidément toujours institution d'ordre public et la virginité jamais qualité essentielle!*, în Dr. fam. nr. 12/2008, com. 167, www.lexisnexus.fr
57. Larribau-Terneyre, V., *Autour d'une certain qualité essentielle en mariage... beaucoup de bruit déjà pour une affaire à suivre*, în Dr. fam. nr. 7-8/2008, com. 98, www.lexisnexus.fr
58. Larribau-Terneyre, V., *Nullité du mariage pour défaut d'intention matrimoniale: obligation pour le juge français de rechercher et d'appliquer la loi nationale pour apprécier le consentement*, în Dr. fam. nr. 11/2007, com. 200, www.lexisnexus.fr
59. Larribau-Terneyre, V., *Le défaut de communauté de vie, reine des preuves du défaut d'intention matrimoniale*, în Dr. fam. nr. 11/2007, com. 199, www.lexisnexus.fr

- 60.** Larribau-Terneyre, V., *Retour sur la loi du 14 novembre 2006 sur le contrôle de la validité à l'occasion du décret d'application du 10 mai 2007*, în Dr. fam. nr. 7/2007, com. 140, www.lexisnexus.fr
- 61.** Larribau-Terneyre, V., *Schizophrénie paranoïde active à la date du mariage et défaut de liberté du consentement au sens de l'article 180 du Code civil*, în Dr. fam. nr. 12/2005, com. 261, www.lexisnexus.fr
- 62.** Larribau-Terneyre, V., *Nullité du mariage pour défaut d'intention matrimoniale et non pour erreur: les articles 146 et 180 du Code civil ne sont pas interchangeables*, în Dr. fam. nr. 9/2005, com. 178, www.lexisnexus.fr
- 63.** Larribau-Terneyre, V., *L'erreur de prévision sur l'évolution de la personnalité du conjoint incestueux n'est pas cause de nullité*, în Dr. fam. nr. 9/2005, com. 176, www.lexisnexus.fr
- 64.** Larribau-Terneyre, V., *Validité du mariage entre deux français célébré à Las Vegas dans les formes usuelle locales*, în Dr. fam. nr. 11/2004, com. 196, www.lexisnexus.fr
- 65.** Larribau-Terneyre, V., *Invalidité de l'acte de divorce marocain établi au consulat du Maroc et bigamie: de la notion de juridiction*, în Dr. fam. nr. 10/2004, com. 167, www.lexisnexus.fr
- 66.** Larribau-Terneyre, V., *Un mariage «sauvé» par l'application distributive des lois nationales... à tort ou à raison?*, în Dr. fam. nr. 6/2004, com. 93, www.lexisnexus.fr
- 67.** Larribau-Terneyre, V., *Nullité relative du mariage pour défaut d'intention matrimoniale, sept ans et un enfant plus tard...*, în Dr. fam. nr. 5/2004, com. 66, www.lexisnexus.fr
- 68.** Leborgne, A., *L'ouverture du mariage (et de l'adoption) aux personnes de même sexe: présentation du projet de loi*, în RJPF nr. 12/2012, S. *Le couple – Sélection du mois*, www.lamyline.lamy.fr
- 69.** Leborgne, A., *Engagée sur le fondement de l'article 147 du Code civil alors que l'époux a été relaxé du délit de bigamie, l'action en nullité n'est pas recevable*, în RJPF nr. 7-8/2012, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr.
- 70.** Leborgne, A., *La vocation successorale des collatéraux constitue un intérêt né et actuel à agir en nullité du mariage*, notă la Cass. 1re civ., n° 434 din 04.05.2011 în RJPF nr. 9/2011, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
- 71.** Leborgne, A. *Mariage et droit international privé: le consentement est régi par la loi nationale de l'époux*, în RJPF nr. 6/2009, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr

72. Leborgne, A., *Le mensonge de l'épouse sur sa virginité n'est pas une cause d'annulation du mariage*, în RJPF nr. 1/2009, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
73. Leborgne, A., *Entretien* în RJPF nr. 6/2008, S. *Actualités*, www.lamyline.fr
74. Leborgne, A., *Contrôle de la validité des mariages: une loi de plus!*, în RJPF nr. 3/2007, S. *Analyse*, www.lamyline.lamy.fr
75. Leborgne, A., *Où un mariage in extremis este validé et retenue la faute du père du marié persistant à poursuivre l'annulation du mariage*, în RJPF nr. 5/2006, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
76. Leborgne, A., *Le fait pour un mari de cacher à son épouse l'existence d'une liaison antérieure au mariage ne constitue pas une tromperie sur ses qualités essentielles*, în RJPF nr. 3/2006, www.lamyline.fr
77. Leborgne, A., *Délai de l'action en nullité du mariage du ministère public*, notă la Cass. 1re civ., n° 1596 (n° 03-18.209) din 22.11.2005, în RJPF nr. 3/2006, www.lamyline.fr
78. Leborgne, A., *Un mariage célébré à Las Vegas est bien un mariage... une fois retranscrit par les services du consulat*, în RJPF nr. 12/2004, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
79. Leborgne, A., *Mariage sur mariage ne vaut, même entre les mêmes époux!*, în RJPF nr. 5/2004, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
80. Lécuyer, H., *Fidélité pendant, mais pas avant*, în Dr. fam. nr. 4/2002, com. 40, www.lexisnexus.fr
81. Lécuyer, H., *Il ne voulait pas d'une prostituée*, notă la TGI Paris, 1re ch., 13.02.2001, Juris-Data n° 2001-151265 în Dr. fam. nr. 1/2002, com. 1, www.lexisnexus.fr
82. Lécuyer, H., *Erreur sur les qualités essentielles du conjoint: Le mari rêvait d'une double vie*, în Dr. fam. nr. 7/2001, com. 67, www.lexisnexus.fr
83. Lécuyer, H., *Nullité du mariage et divorce: une distinction floue, aux contours mystérieux, à moins que ce ne soit le contraire...*, în Dr. fam. nr. 11/2000, com. 124, www.lexisnexus.fr
84. Le Gac-Pech, S., *Sexe, preuve et vérité*, în Petites affiches n° 193 din 26.09.2012, www.lextenso.fr
85. Lemouland, J.-J., Vigneau, D., *Droit des couples (avril 2013-mars 2014)*, în Recueil Dalloz nr. 23/26.06.2014, S. *Panorama*
86. Lemouland, J.-J., *Mariage-Concubinage-Pacte civil de solidarité*, în Le Dalloz n° 40/2000, S. *Jurisprudence - Sommaires commentés*

87. Malaurie, Ph., *Mensonge sur la virginité et nullité du mariage*, in JCP/La semaine juridique – Édition Générale, nr. 26/25.06.2008
88. Malaurie, Ph., *L'erreur*, in Petites affiches n° 247/12.12.2006, S. *Libres popos*, www.lextenso.fr
89. Malaurie, Ph., *Grands arrêts, petits arrêts et mauvais arrêts de la Cour européenne des droits de l'homme*, in Petites affiches n° 166/21.08.2006, www.lextenso.fr
90. Meyzeaud-Garaud, M.-C., *L'influence des droits de l'Homme sur les empêchements à mariage*, in RJPF nr. 5/2014, S. *Analyse*, www.lamyline.lamy.fr
91. Meyzeaud-Garaud, M.-C., *Répudiation musulmane: la Cour de cassation renoue avec le principe européen d'égalité entre époux*, in RJPF nr. 5/2004, S. *Analyse*, www.lamyline.lamy.fr
92. Monjid, M., *Le mariage du mineur en droit marocain*, in R.I.D.C. nr. 1/2015
93. Nord, N., *Internationalité du litige familial: Le mariage international*, in AJ Famille nr. 6/2008, S. *Dossier*, www.dalloz.fr
94. Oudin, F., *Les Français ne doivent pas épouser des polygames*, in RJPF nr. 1/2003, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
95. Péroz, H., *Loi applicable à l'annulation d'un mariage gris*, in L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 7/2011, www.lextenso.fr
96. Popovici, A. A., *Des promesses de mariage entre mineurs et de la responsabilité des parents pour rupture*, in Les Cahiers de droit, vol. 6, nr. 1/1964
97. Potier, C., *Sexe, mensonge et... annulation: pour le droit au mensonge sur la vie intime*, in RJPF nr. 6/2008, S. *Tribune*, www.lamyline.lamy.fr
98. Putman, E., *La nouvelle condition des étrangers issue de la loi sur l'immigration du 26 novembre 2003*, in RJPF nr. 1/2004, S. *Analyse*, www.lamyline.lamy.fr
99. Quiñones Escámez, A., *Conjugalité, parenté et parentalité: la famille homosexuelle en droit espagnol comparé*, in R.I.D.C. nr. 1/2012
100. Reali, N., *Le sacrement du mariage et la promesse de fidélité*, in Revue Catholique Internationale Communio nr. 3 (XXXII)/2007
101. Reigné, Ph., *Sexe, genre et état des personnes*, in JCP/La Semaine Juridique – Édition générale nr. 42/17.10.2011

- 102.** Rude-Antoine, E., *La validité et la réception de l'union polygamique par l'ordre juridique français : une question théorique controversée*, în *Journal des anthropologies* nr. 71/1997, www.jda.revues.org/2523
- 103.** Sagaut, J.-Fr., *Couples au XXIe siècle: le nécessaire état des lieux de la conjugalité*, în *Petites affiches* n° 101/21.05.2010, www.lextenso.fr
- 104.** Salhi, K., *Précisions sur le régime de l'action en inopposabilité d'un mariage célébré à l'étranger* în *L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes* nr. 3/2009, www.lextenso.fr
- 105.** Siffrein-Blanc, C., *Action en nullité du mariage du majeur sous sauvegarde de justice*, în *AJ Famille* nr. 6/2011, *S. Jurisprudence*, www.dalloz.fr
- 106.** Terré, F., *Le libre choix du conjoint*, în *JCP/La semaine juridique – Édition Générale* nr. 26/25.06.2008
- 107.** Terré, Fr., *Contractualiser le droit du couple*, în *Petites affiches* n° 254/20.12.2007, www.lextenso.fr
- 108.** Tjounen, A.-F., *La condition de la femme en droit camerounais de la famille*, în *R.I.D.C.* nr. 1/2012
- 109.** Vauvillé, F., *La décision de divorce étrangère dont la régularité n'a pas été contrôlée ne produit pas d'effet en France*, în *RJPF* nr. 6/2004, *S. Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
- 110.** Viganotti, E., *Filiation, mariage et nationalité*, notă la Cass. 1re civ., n° 775 (n° 10-30.757) din 06.07.2011, Cass. 1re civ., n° 776 (n° 10-30.760) din 06.07.2011, Cass. 1re civ., n° 777 (n° 10-30.811) din 06.07.2011, în *AJ Famille* nr. 10/2011, *S. Jurisprudence*, www.dalloz.fr
- 111.** Ancel, B., notă la Cass. 1re civ., 28.11.2006 și Cass. 1re civ., 19.09.2007 în *Rev. crit. DIP* nr. 4/2007
- 112.** Barbry, E., notă la CA Bordeaux, 6e ch. civ., n° 04/04683 din 19.04.2005 în *Gaz. Pal.* nr. 183/02.07.2005, www.lextenso.fr
- 113.** Batiffol, H., notă la TGI Seine, 7e ch., 21.06.1967 în *Rev. crit. DIP* nr. 1/1967
- 114.** Boden, D., Bollée, S., Haftel, B., Hammje, P., Vareilles-Sommières, P., notă la Cass. 1re civ., n° 13-50.059 din 28.01.2015 în *Rev. crit. DIP* nr. 2/2015
- 115.** Boiché, A., notă la Cass. 1re civ., n° 951 din 25.09.2013 în *AJ Famille* nr. 11/2013, *S. Jurisprudence*

- 116.** Boiché, A., notă la Cass. 1re civ., n° 07-19.079 din 09.07.2008 în AJ Famille nr. 11/2008, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
- 117.** Bonfils, Ph., notă la Cass. crim., n° 08-85601 din 26.05.2009 în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 6/2009, www.lextenso.fr
- 118.** Bourdelois, B., notă la Cass. 1re civ., n° 00-15.789 din 24.09.2002 în Rev. crit. DIP nr. 2/2003
- 119.** Brusorio, M., notă la CA Nîmes, n° 05/05112 din 29.01.2008 în AJ Famille nr. 5/2008, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
- 120.** Chénéde, Fr., notă la Cass. 1re civ., n° 07-13.512 din 11.06.2008 în AJ Famille nr. 9/2008, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
- 121.** Copé-Bessis, I., notă la Cass. 1re civ., n° 10-40.042 din 16.11.2010 în Gazette du Palais nr. 36/05.02.2011, www.lextenso.fr
- 122.** D'Adout, L., notă la CEDO, cauza *Green și Farhat c. Maltei*, hotărârea de inadmisibilitate din 06.07.2010, în Rev. crit. DIP nr. 3/2011
- 123.** Deis-Beauquesne, S., notă la Cass. 1re civ., n° 00-15.789 din 24.09.2002 în AJ Famille nr. 11/2002, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.fr
- 124.** Delage, P.-J., notă la CA Nîmes, 08.02.2012: JurisData n° 2012-004040 în JCP/La Semaine Juridique – Édition Générale n° 13/26.03.2012
- 125.** Douville, Th., notă la Cass. crim., n° 11-80.266 din 25.10.2011 în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 1/2012, www.lextenso.fr
- 126.** Gallmeister, I., notă la Cass. 1re civ., n° 13-50.059 din 28.01.2015 în Recueil Dalloz nr. 5/05.02.2015, S. *Actualités*
- 127.** Gilles, R.-C., notă la Cass. 1re civ., n° 1403 din 05.12.2012 în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 2/2013, www.lextenso.fr
- 128.** Hauser, J., notă la CA Aix-en-Provence, n° 13/17939 din 02.12.2014 în RTDciv. nr. 2/2015
- 129.** Hauser, J., notă la Conseil d'Etat, n° 369834 din 18.09.2013 în RTDciv. nr. 4/2013
- 130.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 1491 din 19.12.2012 în RTDciv. nr. 2/2013
- 131.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 11-25.158 din 05.12.2012 în RTDciv. nr. 1/2013
- 132.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 11-17.237, 12-13.713 din 07.11.2012 în RTDciv. nr. 1/2013

- 133.** Hauser, J., notă la Cons. const., n° 2012-261 QPC din 22.06.2012, în RTDciv. nr. 3/2012
- 134.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 448 din 12.04.2012 în RTDciv. nr. 3/2012
- 135.** Hauser, J., notă la TGI Brest n° 11/00975 din 15.12.2011 în RTDciv. nr. 3/2012
- 136.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 1018 din 26.10.2011 în RTDciv. nr. 1/2012
- 137.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 10-21.914 din 12.10.2011 în RTDciv. nr. 1/2012
- 138.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 07-19.070 din 09.06.2008 în RTDciv. nr. 4/2008
- 139.** Hauser, J., notă la CA Rouen, ch. de la famille, n° 06-03312 din 06.03.2008 în RTDciv. nr. 4/2008
- 140.** Hauser, J., notă la TGI Lile, 01.04.2008 în RTDciv. nr. 3/2008
- 141.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 1771 din 13.12.2005 în RTDciv. nr. 2/2006
- 142.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., n° 01-12.574 din 28.10.2003 în RTDciv. nr. 1/2004
- 143.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., decizia din 30.05.2000 în RTDciv. nr. 4/2000
- 144.** Hauser, J., notă la CA Versailles, 27.05.1999 în RTDciv. nr. 3/1999
- 145.** Hauser, J., notă la TGI Lyon, 21.05.1999 în RTDciv. nr. 3/1999
- 146.** Hauser, J., notă la Cass. 1re civ., 24.03.1998 în RTDciv. nr. 3/1998
- 147.** Hauser, J., notă la Cass. civ., 02.12.1997 în RTDciv. nr. 3/1998
- 148.** Hauser, J., notă la Trib. Paris, 07.05.1996 în RTDciv. nr. 3/1996
- 149.** Hauser, J., notă la CA Paris, 09.01.1996 în RTDciv. nr. 2/1996
- 150.** Hauser, J., notă la CA Paris 07.04.1995 în RTDciv. nr. 3/1995
- 151.** Kerckhove, É., notă la Cass. 1re civ., n° 99-10.269 din 15.07.1999 în RJPF nr. 9/1999, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
- 152.** Labbé, X., notă la TGI Lille, 1re ch. A, 21.09.2005 în Recueil Dalloz nr. 10/2006, S. *Jurisprudence*
- 153.** Lambertye-Autrard, M.-C., notă la Cass. 1re civ., n° 12-28.435 din 29.01.2014 în Rev. crit. DIP nr. 3/2014
- 154.** Larribau-Terneyre, V., notă la Cass. 1re civ., n° 10-21.914,963 din 12.10.2011 în Dr. fam. nr. 12/2011, com. 176, www.lexisnexus.fr
- 155.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Dijon, ch. civ. C, n° 09/00752 din 28.01.2010 în Dr. fam. nr. 9/2010, com. 125, www.lexisnexus.fr
- 156.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Aix-en-Provence, 6^e ch. B, 29.05.2008, Juris-Data: 2008-368733 în Dr. fam. nr. 12/2008, com. 168, www.lexisnexus.fr

- 157.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Bordeaux, 6^e ch. civ., 21.02.2006: Juris-Data n° 2006-329876 în Dr. fam. nr. 6/2007, com. 121, www.lexisnexus.fr
- 158.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Paris, 1re ch., sect. C, n° 05/01346 din 15.06.2006 în Dr. fam. nr. 5/2007, com. 102, www.lexisnexus.fr
- 159.** Larribau-Terneyre, V., notă la Cass. 1re civ., n° 04-11.744 din 27.03.2007 în Dr. fam. nr. 5/2007, com. 100, www.lexisnexus.fr
- 160.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Limoges, ch.civ., 1re sect., Juris-Data n° 2006-325833 din 15.05.2006 Dr. fam. nr. 4/2007, com. 79, www.lexisnexus.fr
- 161.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Montpellier, 1re ch., sect. C2, n° 06/537 din 20.09.2006 în Dr. fam. nr. 4/2007, com. 78, www.lexisnexus.fr
- 162.** Larribau-Terneyre, V., notă la Cass. 1re civ., n° 04-19.109 din 28.11.2006 în Dr. fam. nr. 2/2007, com. 28, www.lexisnexus.fr
- 163.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Pau, 2^e ch., 06.03.2006 în Dr. fam. nr. 10/2006, com. 182, www.lexisnexus.fr
- 164.** Larribau-Terneyre, V., notă la Cass. 1re civ., n° 04-13.447 din 07.06.2006 în Dr. fam. nr. 9/2006, com. 154, www.lexisnexus.fr
- 165.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Aix-en-Provence, 15.11.2005, Juris-Data n° 2005-293158 în Dr. fam. nr. 4/2006, com. 80, www.lexisnexus.fr
- 166.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Colmar, 2^e ch. civ., n° 2A03/04615 din 28.04.2005, Juris-Data n° 2005-283869 în Dr. fam. nr. 1/2006, com. 1, www.lexisnexus.fr
- 167.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Amiens, 09.03.2005: Juris-Data n° 2005-277844 în Dr. fam. nr. 11/2005, com. 236, www.lexisnexus.fr
- 168.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Paris, 1re ch., sect. C, n° 2004/04047 din 13.01.2005 în Dr. fam. nr. 10/2005, com. 205, www.lexisnexus.fr
- 169.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Paris, 1re ch., sect. C, 21.10.2004: Juris-Data n° 2004-262664 în Dr. fam. nr. 4/2005, com. 70, www.lexisnexus.fr
- 170.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Paris, 1re ch., sect. C, n° 2003/18001 din 13.01.2005, Juris-Data n° 2005-261358 în Dr. fam. nr. 4/2005, com. 69, www.lexisnexus.fr
- 171.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Toulouse, 1re ch. sect. 2, n° 03/03417 din 28.09.2004, Juris-Data n° 2004-262588 în Dr. fam. nr. 3/2005, com. 46, www.lexisnexus.fr
- 172.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Pau, 26.04.2004, Juris-Data n° 2004-242710 în Dr. fam. nr. 7/2004, com. 119, www.lexisnexus.fr

- 173.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Pau, 26.04.2004, Juris-Data n° 2004-242709 în Dr. fam. nr. 7/2004, com. 117, www.lexisnexis.fr
- 174.** Larribau-Terneyre, V., notă la CA Paris, 1re civ. G., n° 1998/19827, 1999/04776, 2002/12159 din 10.09.2003: Juris-Data n° 2003-234357 în Dr. fam. nr. 5/2004, com. 65, www.lexisnexis.fr
- 175.** Leborgne, A., notă la Cons. const., n° 2012-261 QPC din 22.06.2012 în RJPF nr. 7-8/2012, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
- 176.** Leborgne, A., notă la Cass. 1re civ., n° 09-68.479 din 01.06.2011 în RJPF nr. 10/2011, www.lamyline.fr
- 177.** Leborgne, A., notă la Cass. 1re civ., n° 08-19.500 din 06.01.2010 în RJPF nr. 4/2010, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
- 178.** Leborgne, A., notă la Cass. 1re civ., n° 511 din 06.05.2009 în RJPF nr. 9/2009, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
- 179.** Leborgne, A., notă la Cass. 1re civ., n° 161 (n° 06-10.403) din 06.02.2007 în RJPF nr. 11/2007, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
- 180.** Leborgne, A., notă la Cass. 1re civ., n° 03-10.072 din 28.03.2006 în RJPF nr. 6/2006, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
- 181.** Leborgne, A., Cass. 1re civ., n° 1596 (n° 03-18.209) din 22.11.2005 în RJPF nr. 3/2006, www.lamyline.fr
- 182.** Marguénaud, J.-P., notă la CEDO, cauza *B.L. c. Marii Britanii*, hotărârea din 13.09.2005 în RTDciv. nr. 4/2005
- 183.** Mauger-Vielpeau, L., notă la Cons. const., n° 2010-92 din 28.01.2011 QPC în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 3/2011, www.lextenso.fr
- 184.** Maurice, R., notă la TGI Lyon, 1re ch., 05.05.1971 în Annales de la Faculté de Droit et des Sciences Économiques nr. 2/1971
- 185.** Mikalef-Toudic, V., notă la Cass. 1re civ., n° 510 din 29.05.2013 în Petites affiches n° 154/02.08.2013, www.lextenso.fr
- 186.** Moore, J.-G., notă la CA Paris, 1re ch., n° 10/1147 din 23.02.2011 în Gaz. Pal. nr. 218/06.08.2011, www.lextenso.fr
- 187.** Mulon, É., notă la Cass. 1re civ., n° 448 din 12.04.2012, în Gaz. Pal. nr. 175/23.06.2012, www.lextenso.fr

- 188.** Naudin, E., notă la Cass. 1re civ., n° 1491 din 19.12.2012 în Recueil Dalloz nr. 16/02.05.2013
- 189.** Oudot, P., notă la Cass. 1re civ., n° 1771 din 13.12.2005 în Gaz. Pal. nr. 143/23.05.2006, www.lextenso.fr
- 190.** Prévault, J., notă la TGI Lyon, 1re ch., 10.01.1968 în Annales de la Faculté de Droit et des Sciences Économiques nr. 1/1968
- 191.** Ralser, É., notă la Cass. 1re civ., n° 13-19.520 din 25.06.2014 în Rev. crit. DIP nr. 1/2015
- 192.** Salhi, K., notă la Cass. 1re civ., n° 448 din 12.04.2012, în L'ESSENTIEL Droit de la famille et des personnes nr. 6/2012, www.lextenso.fr
- 193.** Sanchez-Lorenzo, S., notă la Decizia Direcției Generale a Registrelor și Notariatului din cadrul Ministerului de Justiție din Regatul Spaniei din 24.01.2005, în Rev. crit. DIP nr. 4/2005
- 194.** Siri, R., notă la CA Lyon, n° 09/07320 din 09.05.2011 în AJ Famille nr. 7-8/2011, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
- 195.** Siri, R., notă la CA Rennes, n° 09/02591 din 29.03.2011 în AJ Famille nr. 5/2011, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
- 196.** Siri, R., notă la CA Montpellier, 1er ch., section C, n° 10/01367 din 08.02.2011 în AJ Famille nr. 5/2011, S. *Jurisprudence*, p. 269, www.dalloz.fr
- 197.** Vray, H., notă la CA Douai, 17.11.2008: Juris-Data n° 2008-371528 în Gaz. Pal. n° 36/05.02.2009, www.lextenso.fr

III. JURISPRUDENȚĂ

A. Culegeri

- 1.** Andreieș, V.A., *Buletinul jurisprudenței 1990-2003*, Editura All Beck, București, 2004
- 2.** Chiriță, R., (coord.), *Dreptul la viață privată și de familie. Jurisprudență C.E.D.O.*, Editura Hamangiu, București, 2013
- 3.** Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1979
- 4.** Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1978
- 5.** Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1977

6. Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1974
7. Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1973
8. Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1972
9. Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1971
10. Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1970
11. Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1967
12. Frențiu, G.F., *Dreptul familiei. Practică judiciară conform noului Cod civil. Jurisprudență C.E.D.O.*, Editura Hamangiu, București, 2013
13. Lupașcu, D., Cristuș, N., Pădurariu, I., *Dreptul familiei. Culegere de practică judiciară*, Editura Universul Juridic, București, 2010
14. Lupașcu, D., Cristuș, N., *Practică judiciară și legislație în materia dreptului internațional privat*, Editura Wolters Kluwer, București, 2009
15. MiHuță, I.G., *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1980-1985*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986
16. MiHuță, I.G., *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1975-1980*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982
17. MiHuță, I.G., *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1969-1975*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976

18. Antonini-Cochin, L., Courtin, C. *L'essentiel de la jurisprudence civile. Famille. 60 grandes décisions commentées*, Gualino – Lextenso éditions, Paris, 2010
19. Antonini-Cochin, L., Courtin, C., *L'essentiel de la jurisprudence civile. Famille. 50 grandes décisions commentées*, Gualino – Lextenso éditions, Paris, 2009
20. Bateur, A., (coord.), *Les grandes décisions du droit des personnes et de la famille*, Editura L.G.D.J., Paris, 2012
21. Capitant, H., Terré, Fr., Lequette, Y., *Les grands arrêts de la jurisprudence civile. Introduction. Personnes. Famille. Biens. Régimes matrimoniaux. Successions*, tome I, 12e édition, Editura Dalloz, Paris, 2007

22. *Mariage – Pacs. Union libre*, Collection *Dossiers pratiques*, Editura Francis Lefebvre, Paris, 2008

B. Hotărâri ale instanțelor naționale

1. ÎCCJ, secția penală, decizia nr. 721 din 27.02.2013, portal.just.ro
2. ÎCCJ, secția penală, decizia nr. 254 din 24.01.2013, portal.just.ro
3. ÎCCJ, secția civilă, decizia nr. 935 din 11.03.2003 în P.R. nr. 5/2004
4. C.S.J., secția civilă, decizia nr. 1890 din 15.05.2002 în C.J. nr. 3/2003
5. C.S.J., secția civilă, decizia nr. 1572 din 30.05.1995, în Dreptul nr. 3/1996
6. C.S.J., secția civilă, decizia nr. 76/1993, în Dreptul nr. 12/1993
7. C.S.J., secția civilă, decizia nr. 324 din 22.02.1990, în Dreptul nr. 9-12/1990
8. C.S.J., secția civilă, decizia nr. 152 din 30.01.1990, în Dreptul nr. 9-12/1990
9. Tribunalul Suprem, decizia civilă nr. 1873 din 19.08.1974, în R.R.D. nr. 3/1975
10. Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 2248 din 10.10.1973, în R.R.D. nr. 5/1974
11. Tribunalul județean Timiș, sentința civilă nr. 37/1970, în R.R.D. nr. 6/1971
12. Curtea de Apel Alba Iulia, secția pentru cauze cu minori și de familie, decizia nr. 8 din 18.01.2010, www.idrept.ro
13. Curtea de Apel Alba Iulia, secția de contencios administrativ și fiscal, sentința nr. 69/CA/2009 din 04.03.2009, www.idrept.ro
14. Curtea de Apel Cluj-Napoca, secția penală și de minori, decizia nr. 180/R/2008 din 12.03.2008, www.idrept.ro
15. Curtea de Apel Craiova, decizia nr. 667 din 12.05.2010, portal.just.ro
16. Curtea de Apel Craiova, secția de contencios administrativ și fiscal, sentința nr. 73 din 11.02.2010, www.idrept.ro
17. Curtea de Apel Oradea, secția comercială și de contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 181/CA/2008 din 20.10.2008, www.idrept.ro
18. Curtea de Apel Pitești, secția civilă, decizia nr. 663/R/2009 din 02.04.2009, www.idrept.ro
19. Curtea de Apel Suceava, secția comercială, de contencios administrativ și fiscal, sentința nr. 121 din 3 iunie 2009, în R.R.D.J. nr. 2/2011

20. Curtea de Apel Timișoara, secția de contencios administrativ și fiscal, sentința nr. 441 din 15.12.2009, www.idrept.ro
21. Curtea de Apel Timișoara, secția penală, decizia nr. 543/R/2009 din 21.05.2009, www.idrept.ro
22. Judecătoria Craiova, sentința civilă nr. 2484 din 05.03.2007, portal.just.ro
23. Judecătoria Fălticeni, sentința civilă nr. 266 din 02.02.2010, portal.just.ro
24. Judecătoria Roșiorii de Vede, sentința civilă nr. 1573 din 21.10.2008, portal.just.ro
25. Judecătoria Sectorului 3 București, sentința civilă din 24.02.2010 (dosar nr. 15694/301/2008), www.idrept.ro
26. Judecătoria sector 2 București, sentința civilă nr. 3384 din 08.04.2009, portal.just.ro
27. Curtea Constituțională, decizia nr. 530 din 13.05.2008

C. Hotărâri ale instanțelor străine

Curți supreme de justiție

1. Cass. 1re civ., n° 1389 (n° 12-26.066) din 04.12.2013, www.courdecassation.fr
2. Cass. 1re civ., n° 951 din 25.09.2013, www.courdecassation.fr
3. Cass. 1re civ., n° 12-12.910,248 din 06.03.2013, JurisData n° 2013-004218, www.lexisnexis.fr
4. Cass. 2^e ch. civ., n° 12-18856 din 28.02.2013, www.juricaf.org
5. Cass. 1re civ., n° 1491 din 19.12.2012, www.courdecassation.fr
6. Cass., 1re civ., n° 11-22490 din 07.06.2012, www.legifrance.gouv.fr
7. Cass., 1re civ., n° 10-26947 din 07.06.2012, www.legifrance.gouv.fr
8. Cass. 1re civ., n° 609 din 23.05.2012, în Gaz. Pal. nr. 259/15.09.2012, www.lextenso.fr
9. Cass., 1re civ., n° 10-26947 și n° 11-22490 din 07.06.2012, www.legifrance.gouv.fr
10. Cass. 1re civ., n° 448 din 12.04.2012, în RJPF nr. 9/2012, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
11. Cass. 1re civ., n° 557 din 01.06.2011, www.courdecassation.fr
12. Cass. 1re civ., n° 556 din 01.06.2011, www.courdecassation.fr
13. Cass. 1re civ., n° 553 din 01.06.2011, www.courdecassation.fr
14. Cass. 1re civ., n° 434 din 04.05.2011, JurisData n° 2011-007702, www.lexisnexis.fr

15. Cass. 1re civ., n° 913 din 20.10.2010, www.lamyline.lamy.fr
16. Cass. 1re civ., n° 08-20.574 din 04.11.2009, în Rev. crit. DIP nr. 2/2010
17. Cass. 1re civ., n° 08-10.387 din 11.02.2009, www.courdecassation.fr
18. Cass. 1re civ., n° 470 din 16.04.2008, în RJPF nr. 7-8/2008, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
19. Cass. 1re civ., n° 958 din 19.09.2007, www.lamyline.lamy.fr
20. Cass. 2^e civ., n° 04-15.232 din 22.03.2006, JurisData n° 2006-033088, www.lexisnexus.fr
21. Cass. 1re civ., n° 02-19.398 din 31.01.2006, în Gaz. Pal. nr. 98/08.04.2006, www.lextenso.fr
22. Cass. 1re civ., n° 1771 din 13.12.2005, în Gaz. Pal. nr. 68/09.03.2006, www.lextenso.fr
23. Cass. 1re civ., n° 03-10.178 din 29.09.2004, JurisData n° 2004-0253330, www.lexisnexus.fr
24. Cass. 1re civ., n° 02-17.096 din 29.09.2004, JurisData n° 2004-025331, www.lexisnexus.fr
25. Cass. 1re civ., n° 258 din 17.02.2004, www.courdecassation.fr
26. Cass. 1re civ., n° 257 din 17.02.2004, www.lamyline.lamy.fr
27. Cass. 1re civ., n° 256 din 17.02.2004, www.courdecassation.fr
28. Cass. 1re civ., n° 180 din 03.02.2004, www.lamyline.lamy.fr
29. Cass. 1re civ., n° 01-12.574 din 28.10.2003, în Gaz. Pal. nr. 15/15.01.2004, www.lextenso.fr.
30. Cass. 1re civ., n° 01-02.077 din 25.02.2003, în RJPF nr. 11/2003, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
31. Cass. 1re civ., n° 97-14.678 din 19.01.1999, în RJPF nr. 2/1999, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
32. Cass. crim., n° 90-84.420 din 30.05.1991, www.legifrance.gouv.fr
33. Cass. 2^e ch. civ., n° 89-17659 din 21.11.1990, www.juricaf.org
34. Cass. 1re civ., n° 88-12.829 din 21.05.1990, www.legifrance.gouv.fr.
35. Cass. 2^e ch. civ., n° 84 din 05.06.1985, www.juricaf.org
36. Cass. 1re civ., n° 82-13.808 din 30.11.1983, www.legifrance.gouv.fr
37. Cass. 2^e ch. civ., n° 81-11775 din 21.04.1982, www.juricaf.org
38. Cass. 1re civ., n° 79-12784 din 28.05.1980, www.juricaf.org
39. Cass. 1re civ., n° 73-10.615 din 16.12.1975, www.legifrance.gouv.fr
40. Cass. 2e ch. civ., n° 71-12043 din 13.12.1972, www.juricaf.org

41. Cass. 1re civ., 28.06.1966, www.juricaf.org
42. Cass. 1er civ., 31.01.1961, www.juricaf.org
43. Cass. Assemblée plénière, n° 589 (n° 10-17.049) din 15.04.2011, www.courdecassation.fr
44. Cass. crim., n° 90-84.420 din 30.05.1991, www.legifrance.gouv.fr
45. Curtea Supremă a Statelor Unite ale Americii, cauza *Statele Unite c. Windsor*, decizia din 26.06.2013, în R.I.D.C. nr. 3/2013
46. High Court of Australia, *The Commonwealth of Australia v. the Australian Capital Territory*, decizia din 12.12.2013, în R.I.D.C. nr. 1/2014
47. Supreme Court of India, Civil Appellate Jurisdiction, *Suresh Kumar Koushal and another c. NAZ Foundation and others*, decizia din 11.12.2013, în R.I.D.C. nr. 1/2014
48. Trib. federal elvețian, 2^e Cour de droit civil, n° 5A_743 din 27.11.2013, www.bger.ch/fr/index/jurisdiction
49. Trib. federal elvețian, 2^e Cour de droit civil, n° 5A_347 din 22.08.2013, www.bger.ch/fr/index/jurisdiction
50. Trib. federal elvețian, 2^e Cour de droit civil, n° 5A_901 din 23.01.2013, www.bger.ch/fr/index/jurisdiction
51. Trib. federal elvețian, 2^e Cour de droit civil, n° 5A_225 din 09.08.2011, www.bger.ch/fr/index/jurisdiction
52. Trib. federal elvețian, 2^e Cour de droit civil, n° 128 II 145/2002, www.bger.ch/fr/index/jurisdiction
53. Trib. federal elvețian, 2^e Cour de droit civil, n° 122 II 289/1996, www.bger.ch/fr/index/jurisdiction
54. Trib. federal elvețian, 2^e Cour de droit civil, n° 114 II 1 din 22.01.1988, www.bger.ch/fr/index/jurisdiction
55. Trib. federal elvețian, 2^e Cour de droit civil, n° 98 II 1 din 20.01.1972, www.bger.ch/fr/index/jurisdiction

Curți de Apel

1. CA Aix-en-Provence, 6^e ch. A, n° 07/01418 din 27.06.2007, Juris-Data n° 2007-340499, www.lexisnexis.fr

2. CA Aix-en-Provence, 6^e ch. B, n° 04/02270 din 31.03.2005, Juris-Data n° 2005-272593, www.lexisnexis.fr
3. CA Bourges, ch.civ., n° 02/01639 din 01.10.2003: Juris-Data n° 2003-230103, www.lexisnexis.fr
4. CA Douai, 3^e ch. adm., n° 12DA00774 din 29.11.2012, www.juricaf.org
5. CA Douai, 17.11.2008: Juris-Data n° 2008-371528, www.lexisnexis.fr
6. CA Grenoble, 2^e ch. civ., n° 98/04487 din 03.04.2000, Juris-Data n° 119939, www.lexisnexis.fr
7. CA Nîmes, 2^e ch. civ., n° 02/01848 din 20.04.2005, Juris-Data n° 2005-281980, www.lexisnexis.fr
8. CA Paris, 1re ch., sect. C, n° 2005/03287 din 19.05.2005, Juris-Data n° 2005-273907, www.lexisnexis.fr
9. CA Paris, 1re ch., sect. C, n° 2003/06842 din 15.01.2004, Juris-Data n° 2004-235408, www.lexisnexis.fr
10. CA Paris, 1re ch. C, n° 2001/21751 din 30.01.2003 în AJ Famille nr. 5/2003, S. *Jurisprudence*, p. 187, www.dalloz.fr
11. CA Paris, n° 2001/06169 din 20.12.2001, Juris-Data n° 2001-162552, www.lexisnexis.fr
12. CA Paris, 24e ch. D, n° 2000/14794 din 06.12.2001 în AJ Famille nr. 2/2002, S. *Jurisprudence*, www.dalloz.fr
13. CA Pau, 2e ch., sect. 2, n° 12/02369: JurisData n° 2013-028024 din 28.10.2013, în JCP/La Semaine juridique – Édition Générale n° 52/23.12.2013
14. CA Pau, 2e ch., sect. 2, n° 08/00805 din 24.02.2009, Juris-Data n° 2009-003139, www.lexisnexis.fr
15. CA Reims, ch. civ., sect. 2, n° 03/02561 din 17.02.2005, Juris-Data n° 2005-272917, www.lexisnexis.fr
16. CA Rennes, n° 11/08743, 1453 și 12/00535 din 16.10.2012 (extrase), în RJPF nr. 11/2012, www.lamyline.lamy.fr
17. CA Rennes, 6^e ch., n° 00/00272 din 11.12.2000, Juris-Data n° 2000-136475, www.lexisnexis.fr
18. CA Toulouse, 1re ch. sect. 2, n° 03/03841 din 07.09.2004, www.lexisnexis.fr
19. CA Versailles, 1re ch., 1re sect., n° 11/03520 din 05.04.2012, JurisData n° 2012-006804, www.lexisnexis.fr

20. CA Versailles, 1re civ., 1re sect., n° 02/07642 din 08.01.2004, JurisData n° 2004-246491, www.lexisnexis.fr

Tribunale

1. TGI Bordeaux, n° 6427 din 27.07.2004 în RJPF nr. 10/2004, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr
2. TGI Lille 1re civ., n° 07/08458 din 01.04.2008, în Gaz. Pal. nr. 157/05.06.2008, www.lextenso.fr

D. Decizii ale organelor administrative

Consiliul de Stat francez

1. Conseil d'État, n° 250922 din 14.10.2002, în RJPF nr. 2/2003, S. *Jurisprudence*, www.lamyline.lamy.fr

E. Decizii ale Curții Europene a Drepturilor Omului

1. CEDO, cauza *Alekseyev c. Rusiei*, hotărârea din 21.10.2010
2. CEDO, cauza *B. c. Franței*, hotărârea din 25.03.1992
3. CEDO, cauza *Cossey c. Marii Britanii*, hotărârea din 27.09.1990
4. CEDO, cauza *Dudgeon c. Marii Britanii*, hotărârea din 24.02.1983
5. CEDO, cauza *Frasik c. Polonia*, hotărârea din 5.01.2010
6. CEDO, cauza *Goodwin c. Marii Britanii*, hotărârea din 11.07.2002
7. CEDO, cauza *H. c. Finlandei*, hotărârea din 13.11.2012
8. CEDO, cauza *I. c. Regatului Unit*, hotărârea din 22.04.1997
9. CEDO, cauza *Ivanov și Petrova c. Bulgariei*, hotărârea din 4 iunie 2011
10. CEDO, cauza *Johnston și alții c. Irlandei*, hotărârea din 18.12.1986
11. CEDO, cauza *Marckx c. Belgiei*, decizia din 13.06.1979
12. CEDO, cauza *Modinos c. Ciprului*, hotărârea din 22.04.1993
13. CEDO, cauza *O'Donoghue și alții c. Regatului Unit*, hotărârea din 14.12.2010
14. CEDO, cauza *Olari și alții c. Italiei*, hotărârea din 21.07.2015

15. CEDO, cauza *Parry c. Regatului Unit*, hotărârea din 28.11.2006
16. CEDO, cauza *Rees c. Marii Britanii*, decizia din 17.10.1986
17. CEDO, cauza *Schalk și Kopf c. Austriei*, hotărârea din 22.11.2010
18. CEDO, cauza *Sheffield și Horsham c. Marii Britanii*, hotărârea din 30.07.1998
19. CEDO, cauza *Van Oosterwijck c. Belgia*, hotărârea din 06.11.1980
20. CEDO, cauza *Wolfmeyer c. Austriei*, hotărârea din 26.05.2005
21. CEDO, cauza *X, Y și Z c. Marii Britanii*, hotărârea din 22.04.1997

F. Decizii ale Curților Constituționale străine

1. Cons. const. fr., decizia n° 2013-669 DC, www.conseil-constitutionnel.fr
2. Cons. const. fr., decizia n° 2013-353 QPC, www.conseil-constitutionnel.fr
3. Cons. const. fr., decizia n° 484 din 20.11.2003, www.conseil-constitutionnel.fr
4. Curtea Constituțională a Italiei, decizia nr. 170 din 11.06.2014, în P.R. nr. 3/2015, secțiunea *Meridiane juridice*

IV. LEGISLAȚIE

1. Act n° 164/1976 (Marriage and Divorce) din Malaezia
2. Act n° 2028/1971 (Marriage Registration) din Nepal
3. Circulara n° CIV/09/10 din 22.06.2010 Ministerului francez al Justiției și Libertăților referitoare la lupta împotriva căsătoriilor simulate, www.gisti.org
4. Circulara n° CIV/07/10 din 14.05.2010 cu privire la cererile de schimbare a mențiunii legate de sex din actele de stare civilă, www.textes.justice.gouv.fr
5. Circulara din 02.05.2005 privind căsătoriile simulate sau aranjate, www.amf.asso.fr
6. Codul civil belgian
7. Codul civil congolez
8. Codul civil elvețian
9. Codul civil francez
10. Codul civil german (BGB)
11. Codul civil italian
12. Codul civil maghiar

13. Codul civil japonez
14. Codul civil luxemburghez
15. Codul civil al provinciei Québec
16. Codul civil spaniol
17. Codul civil turc
18. Codul familiei algerian (1984)
19. Codul familiei armean (2004)
20. Codul familiei din Cambodgia (1989)
21. Codul familiei al Croației
22. Codul familiei din Maroc
23. Codul familiei din Moldova
24. Codul familiei din Mongolia (1999)
25. Codul familiei din Vietnam (2000)
26. Marriage Act (1975) - Malta
27. Marriage Act (1955) din Noua Zeelandă
28. Inițiativa legislativă din 6 noiembrie 2015 a cetățenilor potrivit Legii nr. 189/1999 privind exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni, republicată - Proiect de lege pentru modificarea art. 48 alin. (1) din Constituția României
29. Inițiativa legislativă din 24 ianuarie 2015 a cetățenilor potrivit Legii nr. 189/1999 pentru promovarea proiectului de lege privind revizuirea Constituției României
30. Legea nr. 4/1953 privind Codul familiei
31. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România
32. Recomandarea Adunării Parlamentare nr. 1117 din 29.09.1989 privind condiția transsexualilor

V. SITE-URI ACCESATE

www.amf.asso.fr

www.asmp.fr/travaux/gpw_droitfamille.htm

www.assemblee-nationale.fr

www.assembly.coe.int

www.bger.ch/fr/index/jurisdiction

www.cdep.ro/proiecte
www.courdecassation.fr
www.dalloz.fr
www.gisti.org
<http://hudoc.echr.coe.int>
www.idrept.ro – Bibliotecă juridică on-line, Editura Wolters Kluwer
www.jda.revues.org
www.lamyline.lamy.fr
www.leganet.cd/Legislation
www.legifrance.gouv.fr
www.lexisnexis.fr
www.lextenso.fr
www.jafbase.fr
www.juricaf.org
portal.just.ro
www.justice.gouv.fr
www.justiceservices.gov.mt
www.senat.fr
<http://studia.law.ubbcluj.ro>
www.textes.justice.gouv.fr